

<p>Համարը ՀՕ-211-Ն Տիպը Օրենք Սկզբնաղբյուրը ՀՀ ՊՏ 2009.01.14/2(668) Հոդ.2 Ընդունող մարմինը ՀՀ Ազգային ժողով Ստորագրող մարմինը ՀՀ Նախագահ Վավերացնող մարմինը Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը 24.01.2009</p>	<p>Տեսակը Ինկոնրպոացիա Կարգավիճակը Գործում է Ընդունման վայրը Երևան Ընդունման ամսաթիվը 27.11.2008 Ստորագրման ամսաթիվը 23.12.2008 Վավերացման ամսաթիվը Ուժը կորցնելու ամսաթիվը</p>
--	---

+ Կայանքային փաստաթղթերի հետ
[03.11.2010 N 1 ՀՀ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻԳՐԱՑԻՈՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱ...](#)

+ Փոփոխող և ինկոնրպոացիաներ

Մայր փաստաթուղթ: ԱԺ, 27.11.2008, ՀՕ-211-Ն	
Մայր փաստաթղթի փոփոխող փաստաթղթերը`	Համապատասխան ինկոնրպոացիան`
ԱԺ, 03.03.2011, ՀՕ-66-Ն	ԱԺ, 27.11.2008, ՀՕ-211-Ն

ՀՀ ՕՐԵՆՔԸ ՓԱԽՍ ԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՊԱՍ ԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հ ԱՅ ԱՍ Ս ԱՆԻ Հ ԱՆՐԱՊԵՏ ՈՒԹՅԱՆ

Օ Ր Ե Ն Ք Ը

Ընդունված է 2008 թվականի նոյեմբերի 27-ին

ՓԱԽՍ ԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՊԱՍ ԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գ Լ ՈՒ Խ 1

ԸՆԴՀ ԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ ԵՎ ՄԱՀ ՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Հոդված 1. Օրենքի կարգավորման առարկան

1. «Փախստակ անների և ապաստանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (այսուհետև՝ օրենք) Հայաստանի Հանրապետությունում կարգավորում է փախստակ աններ ճանաչման, ապաստանի տրամադրման հետևյալ պայմաններում հարաբերությունները, ինչպես նաև ապահովում է Փախստակ անների կարգավիճակի մասին 1951 թվականի կոնվենցիայի (այսուհետև՝ Կոնվենցիա), դրա 1967 թվականի Արձանագրության կիրառումը և ճանաչում է բոլոր օտարերկրացիներին քաղաքացիություն չունեցող անձանց՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետերում ապաստան հայցելու, ինչպես նաև ապաստան ստանալու իրավունքը, եթե նրանք բավարարում են ապաստանի տրամադրման համար սույն օրենքով սահմանված անհրաժեշտ պահանջները:

2. Սույն օրենքը, միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին համապատասխան, ապահովում է նաև բոլոր օտարերկրացիներին և քաղաքացիություն չունեցող անձանց իրենց քաղաքացիություն կամ նախկին մշտական բնակություն կամ որևէ այլ երկիր վտարելուց պաշտպանությունը, որտեղ նրանց սպառնում է խոշտանգումների, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ենթարկվելու վտանգ:

3. Եթե Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սահմանված են այլ նորմեր, քան նախատեսված են սույն օրենքով, ապա կիրառվում են միջազգային պայմանագրերի նորմերը:

Հոդված 2. Ապաստանը

1. Ապաստանը օտարերկրյա քաղաքացուն կամ քաղաքացիություն չունեցող անձին Հայաստանի Հանրապետությունում շնորհված պաշտպանություն է, որը երաշխավորում է նրան կատարել սույն օրենքի 9-րդ հոդվածով սահմանված սկզբունքի կիրառումը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունում փախստակ ան ճանաչված անձանց՝ Կոնվենցիայով, սույն օրենքով և Հայաստանի Հանրապետության այլ իրավական ակտերով շնորհված բոլոր իրավունքները:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ապաստանը տարածվում է նաև այլ պետություն կողմից փախստակ անձանց վաճառքի օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիություն չունեցող անձի վրա, եթե նա սահմանված կարգով մուտք է գործել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և չի Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված քննչական իրավունք սովորական կարգով ներգրավվել:

3. Ապաստանի տրամադրումը պետք է ընթանա խաղաղ և մարդասիրական մթնոլորտում, և դա չպետք է վերածվի անբարյացակամ վերաբերմունքի, քանի որ դա չի ենթադրում որևէ քննադատություն փախստակ անձի քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակչության կամ որևէ այլ երկրի հանդեպ:

Հոդված 3. Ապաստանի տրամադրումը գանգվածային ներհոսքի դեպքում

1. Սույն օրենքով սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ժամանակավոր պաշտպանություն տրամադրված մասին որոշում ընդունելու դեպքում Հայաստանի Հանրապետությունում կարող է ապաստան տրամադրվել օտարերկրյա քաղաքացիների կամ քաղաքացիություն չունեցող անձանց խմբերին, որոնք սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված պատճառներով հետևանքով լքել են Հայաստանի Հանրապետության սահմանակից պետություններին տարածքները:

2. Առանց սույն օրենքով սահմանված կարգով անհատական ընթացակարգն անցնելու՝ սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձանց վրա տարածվում են Հայաստանի Հանրապետությունում անհատական ընթացակարգով ապաստան ստացած փախստակ անձերի իրավունքներն ու պարտականությունները, իսկ փախստակ անձերի ճանաչման և ապաստանի տրամադրման քննարկումը, դադարեցումը և չեղյալ հայտարարումը իրականացվում են սույն օրենքի համաձայն՝ անհատական ընթացակարգով ապաստան ստացած փախստակ անձերի համար սահմանված դրույթներով և ընթացակարգերով:

Հոդված 4. Կամավոր վերադարձը

1. Կամավոր վերադարձը ապաստան հայցողի կամ փախստակ անձի վերադարձն է իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակչության երկիր, որն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորված պետական մարմնի (այսուհետ՝ լիազորմարմին) աջակցությամբ՝ սույն օրենքի 60-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

2. Կամավորություն սկզբունքը պետք է հարգվի ապաստանի և փախստակ անձի հարցերի հետառնչություններն ու նեցող իրավասու բոլոր մարմիններին կողմից, և դա նշանակում է, որ ապաստան հայցողը կամ փախստակ անձը՝

1) տեղեկացված է իր քաղաքացիություն կամ նախկին մշտական ​​​​բնակություն երկրի իրավիճակի մասին և ի վիճակի է ընդունել իր վերադարձի մասին գիտակցված որոշում:

2) մինչև իր ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշման կայացումը կամ փախուստի ճանաչման դադարեցումը ազատ ընտրություն է կատարել իր քաղաքացիություն կամ նախկին մշտական ​​​​բնակություն երկիր վերադառնալու կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվելու միջև:

3. Ապաստանի և փախուստի հարցերի հետառնչություն նույն և նույն ցող Հայաստանի Հանրապետության իրավասու բոլոր մարմինները իրենց իրավասությունները շրջանակներում պետք է աջակցեն փախուստի կամ ապաստանի հայցողի կամավոր վերադարձին՝ հիմնվելով ապաստանի հայցողի, փախուստի կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության Փախուստի և երիզման գծով գերագույն հանձնակատարի (այսուհետ՝ ՄԱԿ ՓԳՀ) գրասենյակի ներկայացրած խնդրանքի վրա:

Հոդված 5. Ապաստանի հայցողը

1. Ապաստանի հայցողն այն օտարերկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձն է, որը, սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստանի հայց է ներկայացրել:

2. Ապաստանի հայցող է համարվում մանկան վեցիսն անցած անձը, որը, սույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստանի հայց է ներկայացրել:

3. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապաստանի հայց ներկայացրած օտարերկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձը մինչև ապաստանի ստացման համար իր դիմումի մասին վերջնական որոշում կայացնելը համարվում է ապաստանի հայցող և Հայաստանի Հանրապետությունում օգտվում է ապաստանի հայցողների՝ սույն օրենքով սահմանված բոլոր իրավունքներին:

Հոդված 6. Փախուստի անը

1. Փախուստի ան է համարվում՝

1) այն օտարերկրյա քաղաքացին, որը ռասայական, կրոնական, ազգային, սոցիալական որոշակի խմբի պատկանելության կամ քաղաքական հայացքների համար հետապնդման ենթարկվելու հիմնավոր երկյուրողի հետևանքով գտնվում է իր քաղաքացիություն երկրից դուրս և չի կարող կամ նույն երկրյուրողի պատճառով չի ցանկանում օգտվել իր քաղաքացիության երկրի պաշտպանությունից, կամ նա, ով, չունենալով քաղաքացիություն և գտնվելով իր նախկին մշտական ​​​​բնակություն երկրից դուրս, չի կարող կամ այդ նույն երկրյուրողի պատճառով չի ցանկանում վերադառնալ այնտեղ:

2) այն օտարերկրյա քաղաքացիները, որը ստիպված էլքել իր քաղաքացիությունը, իսկ քաղաքացիություն չունեցող անձը՝ իր նախկին մշտական բնակությունը, համատարած բնություն, այդտեղից հարձակման, ներքին հակամարտություններին, մարդու իրավունքներին զանգվածային խախտումներին կամ հասարակական կարգը խախտող այլ լուրջ իրադարձություններին պատճառով:

2. Մեկից ավել իր քաղաքացիություն ունեցող անձի համար «իր քաղաքացիությունը երկիր» հասկացությունը նշանակում է այդ երկրներինցյուրաքանչյուրը, որի քաղաքացին է նա: Այդ դեպքում անձը համարվում է իր քաղաքացիություն երկրներին պաշտպանությունը կորցրած, եթե նասույն հռոզվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերում մշված պատճառներով չի կարող օգտվել իր քաղաքացիությունը երկրներինց որևէ մեկի պաշտպանությունինց:

3. Փախստակները համարվում են այն օտարերկրյա քաղաքացիները կամ քաղաքացիություն ունեցող անձը, որին պաշտոնապես փախստակներ են ճանաչել Կոնվենցիան ստորագրած այլ պետություններ:

Հոդված 7. Ապաստանը և տանիքի անդամների համար և ընտանիքի վերամիավորումը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքով սահմանված փախստակներին ամուսինը, մինչև 18 տարեկան զավակը և ինամքի տակ գտնվող այլ անձը նույնպես համարվում են փախստակներ և Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքով սահմանված, եթե նրանք Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվում են այդ փախստակներին հետհամատեղ և չունեն փախստակներ քաղաքացիությունինց տարբերվող արդյունավետ պաշտպանություն սրամադրող որևէ այլ երկրի քաղաքացիություն:

2. Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքով սահմանված փախստակներին այլ բարեկամները կամ նրամուսնու բարեկամները նույնպես կարող են համարվել փախստակներ և Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքով սահմանված, եթե նրանք Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվում են նրահետհամատեղ, այդ փախստակներին ինամքի տակ են և չունեն այդ փախստակներ քաղաքացիությունինց տարբերվող արդյունավետ պաշտպանություն սրամադրող որևէ այլ պետության քաղաքացիություն:

3. Սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան՝ փախստակներ ճանաչված և Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքով սահմանված երեխայի ծնողները, մինչև 18 տարեկան, ինչպես նաև 18-ինց բարձր տարիքի անգործունակ հարազատքույրերնու եղբայրները նույնպես համարվում են փախստակներ, և նրանց Հայաստանի Հանրապետությունում սրամադրվում է սույն օրենքով սահմանված, եթե նրանք Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվում են փախստակներ կարգավիճակ սահմանված երեխայի հետ համատեղ և չունեն այդ երեխայի քաղաքացիությունինց տարբերվող արդյունավետ պաշտպանություն սրամադրող որևէ այլ պետության քաղաքացիություն:

4. Հայ աստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստակ աններք իրավունք ունենն վերամիավորվելու սույն հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերում նշված իրենց ընտանիքի անդամներին Հայ աստանի Հանրապետության տարածքում՝ սույն օրենքի 54-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգի համաձայն:

5. Ընտանիքի անդամներին Հայ աստանի Հանրապետությունում առաջինը փախստակ անճանաչված անձը (այսուհետև՝ առաջին փախստակ անճանաչվածը), սույն օրենքի 53-րդ հոդվածի համաձայն՝ փախստակ անճանաչման դադարեցման կամ չեղյալ հայտարարելու կամ այդ փախստակ անձին շնորհված ապաստանի դադարեցման դեպքում, նրա ընտանիքի անդամները, որոնք սույն հոդվածի 1-ին, 2-րդ կամ 3-րդ մասերի համաձայն ճանաչվել էին փախստակ ան Հայ աստանի Հանրապետությունում ստացել էին ապաստան, առաջին փախստակ անճանաչվածի հետդադարեցվում կամ չեղյալ են հայտարարվում նրանց՝ փախստակ անճանաչման և ապաստանի տրամադրման որոշումները: Մակայն նրանք չեն գրկվում դրանից անմիջապես հետո ապաստանի հայց ներկայացնելու հնարավորությունից՝ հիմնվելով իրենց անձնական պատճառներով: Ընդ որում, եթե նրանք ճանաչվում են փախստակ ան և ապաստան են ստանում, ապա դրանք արդեն չեն կարող փոխանցվել ընտանիքի այն անդամներին, որոնք կորցրել են փախստակ անճանաչման իրավունքն ու տրամադրված ապաստանը՝ դադարեցման, գրկման կամ չեղյալ հայտարարելու միջոցով:

Հոդված 8. Առանց ուղեկցողի և ընտանիքի անջատված անչափահաս ապաստան հայցողները և փախստակ անները

1. Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահասը, սույն օրենքի մաստով, 18 տարին չլրացած՝ Հայ աստանի Հանրապետության տարածքում օրինական ներկայացուցիչ (ծնողներ (ծնող), խնամակալ, հոգաբարձու) չունեցող ապաստան հայցող կամ փախստակ աներ են:

2. Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահասին կատարվում են սույն օրենքով նախատեսված ապաստանի ընդհանուր ընթացակարգերը, եթե սույն օրենքով և Հայ աստանի Հանրապետության այլ օրենքներով այլ բան նախատեսված չէ: Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահասներն ունեն ապաստան հայցողների կամ փախստակ անների համար սահմանված սույն իրավունքները, եթե սույն օրենքով և Հայ աստանի Հանրապետության այլ օրենքներով այլ բան նախատեսված չէ:

3. Լիազորմամբ մինչև վերջին առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահասին Հայ աստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով երեխայի տեղավորմանը և խնամքի ապահովմանը, ինչպես նաև նրա՝ Հայ աստանի

Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված բոլոր իրավունքներին իրացման հարցերում:

4. Առանց ուղեկցողի անչափահաս ապաստան հայ ցողուների կամ փախստակ աններին հարցերին հետաանչություն ունեցող, սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով սահմանված բոլոր պետակ մարմինները, հաշվի առնելով առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքից անջատված անչափահաս ապաստան հայ ցողուների առանձնահատուկ վիճակը, առավելագույնս ելնելով նրանց շահերից՝ իրենց իրավասություններին շրջանակներում պետք է աջակցեն նրանց:

Հոդված 9. Չվերադարձելիությունը

1. Չվերադարձելիություն անկազմում և քննություն օրենքի նմիջագային իրավունքի համաձայն, փախստակին որևէ կերպ չվերադարձնելն է այն տարածքներին սահմանները, որտեղ նրա կյանքին կամ ազատությունը կարող է վտանգ սպառնալ ուսայական, կրոնական, ազգային, սոցիալական որոշակի խմբի պատկանելություն, քաղաքական հայացքներին կամ համատարած բռնություն, արտաքին հարձակման, ներքին հակամարտություններին, մարդու իրավունքներին զանգվածային խախտումներին կամ հասարակական կարգը խախտող այլ լուրջ իրադարձություններին հիմքով:

2. Ապաստան հայցող անձը մինչև սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի համաձայն իր ներկայացրած՝ ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշման կայացումը չի կարող արտաքսվել Հայաստանի Հանրապետության տարածքից:

3. Օտարերկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձը չի կարող արտաքսվել, վերադարձվել կամ հանձնվել այլ երկիր, որտեղ հիմնավոր պատճառներով վտանգ կա, որ նա կենթարկվի դաժան և անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի, ներառյալ՝ խոշտանգումներին:

Հոդված 10. Փախստակին ճանաչումը և ապաստանի տրամադրումը դադարեցնելու հիմքերը

- 1. Անձը դադարում է փախստակ անձանաչվել, եթե նա՝
  - 1) կամավոր կրկին ընդունել է այն երկրի պաշտպանությունը, որի քաղաքացին էր, կամ
  - 2) կորցրած լինելով իր քաղաքացիությունը՝ կամավոր վերաստանձնել է այն կամ
  - 3) ձեռք է բերել Հայաստանի Հանրապետության կամ որևէ այլ պետության քաղաքացիություն և օգտվում է այդ պետության պաշտպանությունից կամ
  - 4) կամավոր վերահաստատվել է այն երկրում, որը լքել էր կամ որից մեկնել էր հետապնդման երկյունողի պատճառով, կամ

5) այլ և սչի կարող մերժել այն երկրի պաշտպանությունը, որի քաղաքացի է, որովհետև այն հանգամանքները, որոնց պատճառով նա ճանաչվել էր փախստակ, դադարել են գոյություն ունենալ, կամ

6) չունենալով քաղաքացիություն՝ ի վիճակի է վերադառնալ իր նախկին բնակություն երկիրը, քանի որ այն հանգամանքները, որոնց պատճառով նա ճանաչվել էր փախստակ, դադարել են գոյություն ունենալ, կամ

7) անձնական պատճառներով այլ և սչի ցանկանում համարվել փախստակ:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ և 6-րդ կետերը չեն կիրառվում այն փախստակներին նկատմամբ, ովքեր կարող են ներկայացնել նախկին հետապնդումից բխող բավարար հիմնավորումներ իրենց քաղաքացիություն երկրի պաշտպանությունը, իսկ քաղաքացիություն չունենալու դեպքում՝ իրենց նախկին բնակություն երկիր վերադառնալը մերժելու վերաբերյալ:

3. Փախստակին Հայաստանի Հանրապետությունում տրամադրված ապաստանը դադարեցվում է, եթե նա հիմնավոր պատճառներով վտանգավոր է համարվում Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգություն համար կամ դատապարտվել է ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու համար:

4. Փախստակին Հայաստանի Հանրապետությունում տրամադրված ապաստանը դադարեցվում է, եթե նամեկնել է Հայաստանի Հանրապետությունից և գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս սույն օրենքի 30-րդ հոդվածի հիման վրա տրված կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի գործողություն ժամկետից հետո:

5. Փախստակի ճանաչումը և նրան տրամադրված ապաստանը դադարեցնում է միայն լիազորմարմինը՝ սույն օրենքի 53-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Հոդված 11. Փախստակն ճանաչելու բացառման և ապաստան տրամադրելու մերժման հիմքերը

1. Օտար երկրյա քաղաքացին կամ քաղաքացիություն չունեցող անձը չի ճանաչվում փախստակ, եթե լուրջ հիմքեր կան ենթադրելու, որ նա՝

1) կատարել է հանցագործությունը ընդդեմ խաղաղության, պատերազմական հանցագործություն կամ մարդկության դեմ ուղղված հանցագործություն՝ համաձայն նման հանցագործություններին կապակցությամբ միջոցառումներ ձեռնարկելու նպատակով ստեղծված միջազգային փաստաթղթերի:

2) կատարել է ոչ քաղաքական բնույթի ծանր հանցագործություն Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան հայցող դատնալը.

3) մեղավոր է ճանաչվել Միավորված ազգերի կազմակերպության նպատակներին և սկզբունքներին հակասող արարքներին կատարման մեջ:

2. Ապաստանի տրամադրումը կարող է մերժվել այն փախստականին, որը ժամանել է երրորդ ապահով երկրից, որտեղ նա չունի հետապնդման, մարդու իրավունքներին խախտումներին կամ իր երկիրը վերադարձվելու երկյուղ, ինչպես նշված է սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետում և 9-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերում, կամ չունի արտաքին հարձակման, համատարած բռնություն, այլ երկրի տիրապետության տակ գտնվելու, ներքին հակամարտության և ներքին կամ հասարակական կարգը խախտող այլ լուրջ իրադարձություններին (վտանգներին) ենթարկվելու երկյուղ, ինչպես նշված է սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետում, և կարող է օրինական կերպով վերադառնալ այդ երկիր:

3. Փախստական ճանաչելու և ապաստան տրամադրելու մերժման որոշումը կայացնում է միայն լիազոր մարմինը՝ սույն օրենքի 53-րդ հոդվածով սահմանված համապատասխան ընթացակարգերի համաձայն:

Հոդված 12. Փախստականի ճանաչման չեղյալ հայտարարումը

1. Լիազոր մարմնի կողմից փախստականի ճանաչումը չեղյալ է հայտարարվում, եթե պարզվում է, որ անձը ակնհայտորեն չի բավարարում սույն օրենքով փախստական ճանաչվելու պահանջները, որովհետև նոր հայտնաբերված ապացույցները վկայում են, որ նախկինում արված հայտարարությունները և ներկայացված փաստաթղթերը կեղծ են:

2. Փախստականի ճանաչման չեղյալ հայտարարումն իրականացնում է միայն լիազոր մարմինը՝ սույն օրենքի 53-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգերի համաձայն:

Հոդված 13. Ապաստանի հայցը

1. Ապաստանի հայցը օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիության չունեցող անձի կողմից Հայաստանի Հանրապետության և տանալու նպատակով սույն հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանված մարմիններին ներկայացված խնդրանք է կամ դիմում:

2. Ապաստանի խնդրանք է համարվում Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետերում ազգային անվտանգության հարցերով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական մարմնի (այսուհետ՝ Ազգային անվտանգության հարցերով լիազոր մարմին) կազմում գործող Հայաստանի Հանրապետության սահմանապահ զորքերին (այսուհետ՝ Սահմանապահ զորքեր), իսկ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում՝ լիազոր մարմնին, ինչպես նաև հանցավորություն և հակաիրավական ոտնձգություններին դեմ պայքարի և հասարակական կարգի պահպանման հարցերով

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորված պետական մարմինն (այսուհետ՝ Ոստիկանություն) բանավոր, գրավոր, ժեստերի լեզվով կամ հաղորդակցության որևէ այլ միջոցով առերես արված ցանկացած հայտարարություն, որն արտահայտում է Հայաստանի Հանրապետությունում պաշտպանություն գտնելու նրա ցանկությունը:

3. Ապաստանի դիմումը օտարերկրյա քաղաքացու կամ քաղաքացիություն չունեցող անձի կողմից ապաստանի ստացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության տարածքում լիազորված անձեր կայացված գրավոր խնդրանքն է: Դիմումի ձևը հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը: Ապաստանի դիմումը կարող է ներկայացվել ինչպես հաշտորդելով ապաստանի խնդրանքին՝ սույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ ապաստան հայցելու գործընթացն ավարտելու նպատակով, այնպես էլ անմիջապես՝ առանց ապաստանի խնդրանքի:

4. Սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով սահմանված՝ ապաստան հայցող ամբողջ ընտանիքի համար ապաստանի խնդրանքը և դիմումը կարող է ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող ընտանիքի որևէ անդամ, ինչը, սակայն, չի սահմանափակում ընտանիքի մյուս անդամներին՝ սույն հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված կարգով անձնական պատճառներին հիման վրա անհատական դիմումներ ներկայացնելու իրավունքը:

Հոդված 14. Ապաստան հայցողներին ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնը

1. Ապաստան հայցողներին ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնը (այսուհետ՝ ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն) հատուկ հաստատություն է, որտեղ լիազորված անձեր տեղավորում է ապաստան հայցողներին մինչև նրանց ապաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշում կայացնելը:

Գ Լ ՈՒ Խ 2

ԱՊԱՍՏԱՆ ՀԱՅՑՈՂՆԵՐԻ ԵՎ ՓԱՔՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հոդված 15. Ապաստան հայցողներին և փախստականներին հիմնական իրավունքները և պարտականությունները

1. Ապաստան հայցողները և փախստականներն ունեն Հայաստանի Հանրապետությունում օրինական հիմքերով բնակվող օտարերկրյա քաղաքացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց հետ հավասար իրավունքներ և պարտականություններ, եթե սույն օրենքով այլ բան նախատեսված չէ:

Հոդված 16. ՄԱԿ ՓԳՀ-ին դիմելու իրավունքը

1. Ապաստան հայցողները և փախստակներն իրավունք ունեն ցանկացած պահի դիմելու ՄԱԿ ՓԳՀ-ին :

2. Սույն օրենքի 13-րդ հոդվածում նշված մարմինները պարտավոր են ապաստանի հայցը ընդունելիս բոլոր ապաստան հայցողներին և փախստակներին տեղեկացնել այս իրավունքի մասին :

Հոդված 17. Ազատումը բացառիկ միջոցառումներից

1. Այն բացառիկ միջոցառումները, որոնք կարող են կիրառվել ընդդեմ այլ պետության քաղաքացիներին անձի, սեփականության կամ շահերի, չեն կիրառվում այն փախստակներին և կատարմբ, որոնք, լինելով այլ երկրի քաղաքացի, Հայաստանի Հանրապետության նույն ապաստան են ստացել :

Հոդված 18. Անձնական օրենքը

1. Հայաստանի Հանրապետության նույն ապաստան ստացած փախստակներին անձնական օրենքը որոշվում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ :

2. Այլ երկրում ապաստան ստացած փախստակներին անձնական օրենքը որոշվում է նրան ապաստան տրամադրած երկրի օրենսդրությամբ :

3. Փախստակներին անձնական կարգավիճակից բխող` նախկինում ձեռքբերված, մասնավորապես ամուսնության հետ կապված իրավունքները հարգվում են Հայաստանի Հանրապետության պետական մարմինների կողմից :

Հոդված 19. Մեփականության իրավունքը

1. Ապաստան հայցողները և փախստակները շարժական գույքի ձեռքբերման, տեղափոխման, անշարժ գույքի վարձակալության հետ կապված, ինչպես նաև գույքային այլ իրավահարաբերություններում օգտվում են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար նախատեսված նույն իրավունքներից :

2. Հայաստանի Հանրապետության նույն ապաստան ստացած փախստակները անշարժ գույքի ձեռքբերման, տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման, ինչպես նաև սեփականության իրավունքի փոխանցման հետ կապված իրավահարաբերություններում արժանանում են նաև պակաս քարտեհաձև վերաբերմունքի, քան այն, որ Հայաստանի

Հանրապետության օրենսդրությունը սահմանված է օտարերկրյա քաղաքացիներին համար :

Հոդված 20. Մտավոր և փակ անույն իրավունքները

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան և տացած փախուտակ աններին մտավոր՝ գյուտերի, օգտակար մոդելներին, արդյունաբերական նմուշներին, ապրանքային նշաններին, ֆիրմային անվանումներին, ինչպես նաև գրականության, արվեստի և գիտական ստեղծագործություններին և փակ անույն իրավունքներին նկատմամբ տրամադրվում է նույն պաշտպանությունը, ինչ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին :

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված իրավունքներին պաշտպանություն հարցում այլ երկրում ապաստան և տացած փախուտակ աները Հայաստանի Հանրապետությունում օգտվում են նույն պաշտպանություններից, ինչ տվյալ փախուտակ անի ապաստան տված երկրի քաղաքացիները :

Հոդված 21. Վարձատրվող աշխատանքի իրավունքը

1. Ապաստան հայցողներն ու Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան և տացած փախուտակ աններին իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության տարածքում աշխատանք փնտրելու և աշխատելու նույն պայմաններով, ինչ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ :

Հոդված 22. Ձեռնարկատիրությունը գրադեղևում իրավունքը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան և տացած փախուտակ աններն ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին հավասար ձեռնարկատիրական գործունեությունում գրադեղևում իրավունք՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին համար սահմանված կարգով :

Հոդված 23. Սոցիալական ապահովություն և բժշկական օգնություն իրավունքը

1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապաստան և տացած փախուտակ աններն իրավունք ունեն օգտվելու Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին համար սահմանված սոցիալական ծառայություններին, ստանալու պետական նպաստներ և դրամական այլ օգնություններ, ժամանակավոր

ան աշխատունակություն, արտադրությունում աշխատանքային խեղման, դժբախտ պատահարներին և մասնագիտական հիվանդություններին դեպքերի համար տրվող նպաստներ, պետություն կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնություն և նպաստարկում, ինչպես նաև նույն շայն աստանի Հանրապետություն օրենսդրությամբ սահմանված կենսաթոշակային ապահովություն, գործազրկություն դեպքում՝ սոցիալական պաշտպանություն իրավունք, եթե նրանք բավարարում են տվյալ ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետություն օրենսդրությամբ սահմանված պահանջները:

2. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան հայցողներն ու ապաստան չստացած փախստակներն ու նույն պետություն կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնություն և նպաստարկում ստանալու՝ Հայաստանի Հանրապետություն քաղաքացիներին հավասար իրավունք, եթե բավարարում են այդ ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետություն օրենսդրության պահանջները:

Հոդված 24. Կացարանի իրավունքը

1. Սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ լիազորմամբ ներդրված ապաստան հայցողներին և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով սահմանված նրանց ընտանիքի անդամներին (այսուհետև՝ ապաստան հայցողի ընտանիքի անդամներ) լիազորմամբ ներդրված տեղավորում է սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, որտեղ նրանց տրամադրվում են սնունդ (օրական երեք անգամ), սպիտակեղեն, անձնական հիգիենայի պարագաներ, անհրաժեշտություն դեպքում՝ հագուստ և կոշիկ (այսուհետև՝ կենսաապահովման պայմաններ):

Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում տեղավորման և կենսաապահովման պայմանների տրամադրման կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետություն կառավարությունը:

Սույն օրենքի 48-րդ հոդվածի համաձայն՝ ապաստանի դիմումը հաշվառելուց հետո ապաստան հայցողները կամ կարող են շարունակել մնալ ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում կամ բնակվել այլ վայրում իրենց սեփական միջոցներով:

2. Սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ լիազորմամբ ներդրված ապաստան հայցողներին և ապաստան հայցողի ընտանիքի անդամներին լիազորմամբ ներդրված տեղավորում է սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ապաստան հայցողներին ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, որտեղ նրանց, սույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, տրամադրվում են կենսաապահովման պայմաններ մինչև իրենց դիմումի վերաբերյալ վերջնական որոշում ընդունելը:

3. Ապաստանի մերժում ստացած փախստակներին լիազորմամբ կարող է

թույլատրել շարունակել բնակությունը Ժամանակավոր տեղավորման կենտրոնում, մինչև նրանք կլքեն Հայաստանի Հանրապետությունը կամ ապաստան կատանան սույն օրենքի 58-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն:

Հոդված 25. Հանրային կրթությունը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան հայցողներն ու ապաստան ստացած փախստականներն ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին հավասար հիմնական ընդհանուր կրթություն հիշվում է:

2. Ուսուցման մատչելիություն, օտարերկրյա դպրոցական վկայագրերի, դիպլոմներին ու գիտական աստիճաններին ճանաչման, տուրքերից ու վճարումներին ազատման և կրթաթոշակներին շնորհման հարցերում Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականներն ունեն օտարերկրյա քաղաքացիներին հավասար հիշվում է:

Հոդված 26. Վարչական օժանդակությունը

1. Եթե Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականի կողմից որևէ հրավում է քից օգտվելը, որպես կանոն, պահանջում է, որ օտարերկրյա պետության հիշխանությունները, որոնց փախստականները չեն կարող դիմել, տրամադրեն նրանց փաստաթղթեր կամ վկայագրեր, ապա ՄԱԿ ՓԳՀ-ն նրան տրամադրում է նման փաստաթղթեր կամ վկայագրեր:

2. Նման ձևով փախստականներին տրամադրված փաստաթղթերը կամ վկայագրերը ծառայում են որպես օտարերկրացիներին իրենց ներպետականի շխանություններին տրամադրված պաշտոնական փաստաթղթեր: Արանք ճանաչվում են Հայաստանի Հանրապետության բոլոր պետական մարմիններին և դատարանի կողմից և հակառակ ապացույցներին բացակայություն դեպքում արժանանում են վստահություն:

3. Այն դեպքում, երբ պահանջվում է ապաստան հայցողի կամ փախստականի կողմից ներկայացված փաստաթղթերի օրինակներն և գործողություններն ժամկետներին ստուգում, լիազորմամբ մարմինը, սույն օրենքի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, համապատասխան երկրում Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցչություն միջոցով հրավանացնում է այդ ստուգումները:

Հոդված 27. Տեղաշարժի ազատությունը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականները, ինչպես նաև ապաստան հայցողները և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով սահմանված նրանց ընտանիքի անդամները, ովքեր դիմում են լիազորմամբ, սույն օրենքի 47-րդ

հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ իրենց բնակություն վայրի ընտրություն և պետություն տարածքում ազատորեն տեղաշարժվելու իրավունքի առումով օգտվում են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին համար սահմանված նույն իրավունքներին:

2. Հայաստանի Հանրապետությունում սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ լիազորմամբին դիմած, ներառյալ՝ սպաստան չստացած անձանց, սպաստան հայցողներին և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով սահմանված նրանց ընտանիքի անդամներին ազատ տեղաշարժի նկատմամբ կարող են կիրառվել Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված սահմանափակումներ:

Հոդված 28. Հայաստանի Հանրապետություն և ապօրինի մուտք գործելը

1. Սպաստան հայցողները և փախստակները Հայաստանի Հանրապետություն և ապօրինի մուտք գործելու կամ գտնվելու համար չեն ենթարկվում քրեական կամ վարչական պատասխանատվության:

2. Սյն դեպքում, երբ սպաստան հայցողը դիտավորյալ չի համագործակցում սույն օրենքի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ուշացնում է անձը հաստատող վկայականի վավերականության ժամկետի երկարաձգումը կամ չի ենթարկվում սույն օրենքի 27-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված տեղաշարժի սահմանափակումներին, սպասնակարող է ենթարկվել պատասխանատվության՝ օրենքով սահմանված կարգով:

Հոդված 29. Սպաստան հայցողի անձը հաստատող վկայականը

1. Լիազորմամբինը յուրաքանչյուր սպաստան հայցողին և նրան ընտանիքի անդամներին, սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, սպաստանի հայցողներին և անձը հաստատող վկայական: Ընտանիքի մինչև 16 տարեկան անդամներին մասին տեղեկությունները գետեղվում են սպաստանի հայցողներին և անձը հաստատող վկայականներում: Առանց ուղեկցողի և (կամ) ընտանիքից անջատված մինչև 16 տարեկան սպաստան հայցողներին տրամադրվում է անձը հաստատող ամենափոքր վկայական:

2. Սպաստան հայցողներին անձը հաստատող վկայականը տրամադրվում է երեք ամսով, և մինչև սպաստանի հայցի վերաբերյալ վերջնական որոշման կայացումը Ռստիկանության կողմից այդ վկայականի վավերականության ժամկետը յուրաքանչյուր անգամ երկարաձգվում է երեք ամսով:

3. Անձը հաստատող վկայականը հաստատում է սպաստան հայցողի օրինական բնակություն փաստը և գործում է Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում: Սյն իրավունք է

տալ իս ապաստան հայ ցողին ընտրելու բնական թյան վայր ցանկացած բնակավայրում՝ սույն օրենքի 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, բացառությամբ սույն օրենքի 27-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համապատասխան տեղաշարժի ազատության ասիման արհեստական մեթոդներով:

4. Անձը հաստատող վկայականը կորցնում է իր վավերականությունը ապաստանի հայցի մերժման վերաբերյալ վերջնական որոշումը ապաստան հայցողին ուղարկելուց մեկ շաբաթ հետո, իսկ հայցը բավարարելու դեպքում՝ լիազորմարմինի կողմից ապաստան հայցողին, սույն օրենքի 30-րդ հոդվածի համաձայն, կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթ տրամադրվելու պահից: Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան չստացած փախստականները, սույն օրենքի 58-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, շարունակում են պահել իրենց տրամադրված՝ անձը հաստատող վկայականը:

5. Անձը հաստատող վկայականի կորստի կամ այն օգտագործման համար ոչ պիտանի լինելու դեպքում լիազորմարմինը գործը հիմնավորումն ունենալով հետո, անհրաժեշտության դեպքում համագործակցելով իրավապահ մարմիններին հետ, ապաստան հայցողներին տրամադրում է անձը հաստատող նոր վկայական՝ նախորդ վկայականի վավերականություն ժամկետով: Գործն ուսումնասիրելու ընթացքում լիազորմարմինը ապաստան հայցողին տրամադրում է նրա՝ ապաստան հայցող լինելու և ինքնությունը հաստատող փաստաթղթի կորստի մասին վկայող տեղեկանք:

(29-րդ հոդվածը փոփ. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 30. Կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթը

1. Կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթը փախստական անձը և Հայաստանի Հանրապետություն օրինական բնակությունը հաստատող և Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գալու համար նախատեսված վավեր փաստաթուղթն է: Այն և անհիմք է փախստականի կողմից սույն օրենքով սահմանված իրավունքներին ցուցաբերող ազատության ներքին օգտվելու համար:

2. Ոստիկանությունը Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականներին, սույն օրենքի 58-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, անվճար տրամադրում է կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթ: Մինչև 16 տարեկան փախստականի սվյալ ներքին ընդգրկվում են ծնողներին կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթում: Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքից անջատված մինչև 16 տարեկան անչափահաս փախստականներին տրամադրվում է կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթ, որը չի կարող օգտագործվել առանց ինամակալի Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գալու դեպքում:

3. Կնվեցին ճամփորդական փաստաթուղթը վավերական է երկու տարի, որից հետո

փախստակ ան ի դիմումի հիման վրա Ոստիկանությունը յուր անդամ փաստաթղթի վավերականությունը ժամկետը երկարաժամկետ է ևս երկու տարով: Կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթը կորցնում է վավերականությունը ունը ապաստանի տրամադրման կամ փախստակ ան ի ճանաչման վերաբերյալ որոշումը սույն օրենքի 53-րդ հոդվածով սահմանված կարգով չեղյալ հայտարարելու կամ դադարեցնելու մասին վերջնական որոշում կայացնելուց մեկ շաբաթ հետո:

4. Կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի կորստի, փչացման կամ գողանալու դեպքում Ոստիկանությունն այդ մասին տեղեկացնում է լիազորմարմինն և գործըման րամասն ուսումնասիրելուց հետո, փախստակ ան ի տրամադրում է նոր կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթ՝ նախորդ փաստաթղթի վավերականությունը ժամկետով: Գործն ուսումնասիրելու ընթացքում լիազորմարմինը փախստակ ան ի տրամադրում է նրա փախստակ ան լինելու, իսկ Ոստիկանությունը՝ կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի կորստի մասին վկայող տեղեկանք:

5. Կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի նկարագրի ր սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը՝ Կոնվենցիայի հավելվածին համապատասխան: **(30-րդ հոդվածը փոփ. 03.03.11 չՕ-66-Ն)**

Հոդված 31. Պետական և ոչ պետական մարմիններին կողմից ապաստան հայցողներին և փախստակ ան երի իրավունքներին երաշխավորումը

1. Ապաստան հայցողներին և փախստակ ան երի՝ սույն օրենքով, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության այլ օրենքներով և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սահմանված բոլոր իրավունքները հարգվում են Հայաստանի Հանրապետության պետական և ոչ պետական բոլոր մարմիններին կողմից:

2. Սույն օրենքի 29-րդ և 30-րդ հոդվածներին համաձայն՝ ապաստան հայցողներին և փախստակ ան երին տրված անձը հաստատող փաստաթուղթը հիմք է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված իրենց իրավունքներին օգտվելու համար:

3. Լիազորմարմինն իր իրավասությունը շրջանակներում աջակցում է ապաստան հայցողներին և փախստակ ան երին այլ մարմիններին հետհարաբերությունն ներում նրանց՝ սույն օրենքով, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության այլ օրենքներով և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով տրված բոլոր իրավունքներին պաշտպանություն հարցում:

**ԱՊՊԱՍՏ ԱՆԻ Հ ԱՐՑ ԵՐՈՎ ԻՐԱՎԱՍՈՒ ՊԵՏ ԱԿՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱԿ ՓԳՀ-Ի Հ ԱՅ ԱՍՏ ԱՆԻ
ՆԵՐԿԱՅ ԱՅ ՈՒՅՉ ՈՒԹՅ ԱՆ Լ Ի ԱԶՈՐ ՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐԸ**

**Հոդված 32.   Հայ աստանի Հանրապետության նույն անվանումը ստանալու հարցերով իրավասուն
պետական մարմինները**

1. Հայ աստանի Հանրապետության նույն անվանումը օտարերկրյա քաղաքացիներին և քաղաքացիներին չունեցող անձանց (այսուհետև՝ օտարերկրացիներ) ստանալու հարցերով, փախուստի ճանաչման, ստանալու հարցերին և Հայ աստանի Հանրապետության նույն անվանումը փախուստի ճանաչման վերաբերյալ իրավունքներին իրացման և սույն օրենքով սահմանված այլ իրավահարաբերության ներքին հարցերով իրավասուն պետական մարմիններն են՝

- 1) Հայ աստանի Հանրապետության կառավարությանը .
  - 2) Լիազորմարմինները .
  - 3) Ազգային անվտանգության հարցերով և լիազորմարմիններ, այդ թվում՝ Սահմանապահ զորքերը ,
  - 4) Ոստիկանությանը .
  - 5) արտաքին գործերով Հայ աստանի Հանրապետության կառավարության և լիազորած պետական մարմիններ (այսուհետև՝ Արտաքին գործերով և լիազորմարմին) .
  - 6) աշխատանքի և սոցիալական հարցերով Հայ աստանի Հանրապետության կառավարության և լիազորած պետական մարմիններ (այսուհետև՝ Աշխատանքի և սոցիալական հարցերով և լիազորմարմին) .
  - 7) կրթության հարցերով Հայ աստանի Հանրապետության կառավարության և լիազորած պետական մարմիններ (այսուհետև՝ Կրթության հարցերով և լիազորմարմին) .
  - 8) առողջապահության հարցերով Հայ աստանի Հանրապետության կառավարության և լիազորած պետական մարմիններ (այսուհետև՝ Առողջապահության հարցերով և լիազորմարմին) .
  - 9) ինքնակառավարության և հոգաբարձության մարմինները (այսուհետև՝ Ինքնակառավարության մարմիններ) .
  - 10) Հայ աստանի Հանրապետության մարզպետարաններին (Երևանի քաղաքապետարանին) աշխատակազմի երեխաների իրավունքներին պաշտպանության և բաժինները (այսուհետև՝ Երեխաների պաշտպանության և բաժիններ) .
  - 11) Հայ աստանի Հանրապետության այլ իրավասուն պետական մարմինները (այսուհետև՝ այլ մարմիններ) :
2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում թվարկված պետական մարմիններին կողմից ստանալու

շ ն որ հ ու մ ը պ ե տ ք է դ ի տ վ ի Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն շ ա հ ե ր ի ն ե ր ք ո , և ս ու յ ն օ ր ե ն ք ի կ ա մ ա պ ս ս տ ա ն ի և փ ա խ ս տ ա կ ա ն ն ե ր ի վ ե ր ա ք ե ր յ ա լ Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն ա յ լ օ ր ե ն ս դ ր ա կ ա ն ա կ տ ե ր ի կ ի ր ա մ ա ն ը ն թ ա ց ք ու մ ո ր և է պ ա ր ա գ ա յ ու մ չ պ ե տ ք է ա պ ս ս տ ա ն հ այ ց ո ղ ի կ ա մ փ ա խ ս տ ա կ ա ն ի մ ա ս ի ն տ ե ղ ե կ ու թ յ ու ն ն ե ր փ ո խ ա ն ա կ վ ե ն ն ր ա ք ա ղ ա ք ա ց ի ու թ յ ա ն կ ա մ ն ա խ ն կ ի ն մ շ տ ա կ ա ն ք ն ա կ ու թ յ ա ն ե ր կ ր ի ի շ խ ա ն ու թ յ ու ն ն ե ր ի հ ե տ :

Հ ո ղ վ ա ծ 33. Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն կ ա տ ա վ ա ր ու թ յ ա ն լ ի ա գ ո ր ու թ յ ու ն ն ե ր ը

1. Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն կ ա տ ա վ ա ր ու թ յ ու ն ը`
  - 1) ը ն դ ու ն ու մ և հ ա ս տ ա տ ու մ է ս ու յ ն օ ր ե ն ք ո վ կ ա տ ա վ ա ր ու թ յ ա ն ի ր ա վ ա ս ու թ յ ա ն ը վ ե ր ա պ ա հ վ ա ծ ը ն թ ա ց ա կ ա ր գ ե ր ը , կ ա ր գ ե ր ը և ո ր ո շ ու մ ն ե ր ը .
  - 2) Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն պ ե տ ա կ ա ն ք յ ու ջ ե ի ն ա խ ա գ ծ ու մ ն ա խ ա տ ե ս ու մ է ս ու յ ն օ ր ե ն ք ո վ ն ա խ ա տ ե ս վ ա ծ մ ի ջ ո ց ա ու մ ն ե ր ի կ ա տ ա ր մ ա ն հ ա մ ա ր ֆ ի ն ա ն ս ա կ ա ն մ ի ջ ո ց ն ե ր ի չ ա փ ե ր ը .
  - 3) ս տ ե ղ ծ ու մ է ս ու յ ն օ ր ե ն ք ո վ ս ա հ մ ա ն վ ա ծ` Ժ ա մ ա ն ա կ ա վ ո ր տ ե ղ ա վ ո ր մ ա ն կ ե ն տ ր ո ն ը , ս ա հ մ ա ն ու մ է ա յ դ կ ե ն տ ր ո ն ի գ ո ր ծ ու ն ե ու թ յ ա ն և պ ա հ պ ա ն մ ա ն կ ա ր գ ը .
  - 4) հ ա ս տ ա տ ու մ է ա պ ս ս տ ա ն հ այ ց ո ղ ն ե ր ի և փ ա խ ս տ ա կ ա ն ն ե ր ի` ս ու յ ն օ ր ե ն ք ո վ ս ա հ մ ա ն վ ա ծ ա ն ձ ը հ ա ս տ ա տ ո ղ , ի ն չ պ ե ս ն ա ն փ ա խ ս տ ա կ ա ն ն ե ր ի ն տ ր վ ո ղ ճ ա մ փ ո ր դ ա կ ա ն փ ա ս տ ա ք ղ թ ե ր ի ձ ն ե ր ը և տ ր մ ա ն կ ա ր գ ը :

Հ ո ղ վ ա ծ 34. Մ ի գ ր ա ց ի ա յ ի հ ա ր ց ե ր ո վ լ ի ա գ ո ր մ ա ր մ ն ի լ ի ա գ ո ր ու թ յ ու ն ն ե ր ը

1. Լ ի ա գ ո ր մ ա ր մ ի ն ը`
  - 1) ի ր ա կ ա ն ա ց ն ու մ է Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ու ն ու մ ա պ ս ս տ ա ն հ այ ց ո ղ ն ե ր ի և Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ու ն ու մ ա պ ս ս տ ա ն ս տ ա ց ա ծ փ ա խ ս տ ա կ ա ն ն ե ր ի կ ե ն տ ր ո ն ա ց վ ա ծ հ ա շ վ ա ո ու մ , պ ա հ ու մ է տ ե ղ ե կ ա տ վ ա կ ա ն ք ա ն կ և ի ր ա կ ա ն ա ց ն ու մ է ա յ դ ք ա ն կ ի մ շ տ ա կ ա ն թ ա ր մ ա ց ու մ ը .
  - 2) ի ր ա կ ա ն ա ց ն ու մ է ա պ ս ս տ ա ն ի հ այ ց ի ն ա ո ն չ վ ո ղ` ս ու յ ն օ ր ե ն ք ո վ ս ա հ մ ա ն վ ա ծ ը ն թ ա ց ա կ ա ր գ ե ր ը և ու ն ի դ ր ա ն ց վ ե ր ա ք ե ր յ ա լ հ ա մ ա պ ս ս տ ա խ ա ն ո ր ո շ ու մ ն ե ր կ ա յ ա ց ն ե լ ու ք ա ց ա թ ի կ ի ր ա վ ա ս ու թ յ ու ն .
  - 3) ա ն հ ր ա ժ ե շ տ ու թ յ ա ն դ ե պ ք ու մ դ ի մ ու մ է Ա գ գ ա յ ի ն ա ն վ տ ա ն գ ու թ յ ա ն հ ա ր ց ե ր ո վ լ ի ա գ ո ր մ ա ր մ ի ն` Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ու ն ա ն օ ր ի ն ա կ ա ն մ ու տ ք գ ո ր ծ ա ծ ա պ ս ս տ ա ն հ այ ց ո ղ ն ե ր ի` Հ այ ս ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ու թ յ ա ն ա գ գ ա յ ի ն ա ն վ տ ա ն գ ու թ յ ա ն հ ա մ ա ր հ ն ա ր ա վ ո ր վ տ ա ն գ ն ե ր կ ա յ ա ց ն ե լ ու մ ա ս ի ն ե գ ր ա կ ա ց ու թ յ ու ն տ ա լ ու հ ա ր ց ո վ .
  - 4) ա ն հ ր ա ժ ե շ տ ու թ յ ա ն դ ե պ ք ու մ դ ի մ ու մ է Ա գ գ ա յ ի ն ա ն վ տ ա ն գ ու թ յ ա ն , Ա ր տ ա ք ի ն գ ո ր ծ ե ր ի

հարցերով լի ազդարմարմիններ, ինչպես նաև Ոստիկանությունն՝ ապաստան հայցողներին ինքնուրույն ընթացակարգերում գործում աջակցելու հարցով:

5) սույն օրենքով սահմանված կարգով ապաստանի դիմումներին վերաբերյալ ընդունված վերջնական որոշումներին մասին երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում տեղեկացնում է Ոստիկանությունը:

6) իր իրավասություններին լիարժեք իրականացման, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան հայցողներին և Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացածներին իրավունքներին իրացման հարցերով համազործակցում է սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով սահմանված պետական մարմիններին և ՄԱԿ ՓԳՀ-ի հետ:

7) ՄԱԿ ՓԳՀ-ին է տրամադրում փախուստականներին և ապաստանի հարցերին վերաբերող ամբողջական տեղեկատվություն, ներառյալ՝ ընդհանուր վիճակագրական բնույթի տեղեկություններ, ինչպես նաև հաշվառման վերջված ապաստան հայցողներին և փախուստականներին անվանական ցուցակները, ապաստան հայցողներին և փախուստականներին անձնական գործերը՝ նրանց համաձայնությունը:

8) առանց ուղեկցողի և ընտանիքի անջատված անչափահաս ապաստան հայցողներին կողմից ապաստանի տրամադրման դիմումներ կայացնելու նպեսդիմում է Աշխատանքի և սոցիալական հարցերով լի ազդարմարմին, անհրաժեշտության դեպքում՝ Երեխաների պաշտպանությունը և Բժշկական ծառայությունները՝ առանց ուղեկցողի և ընտանիքի անջատված անչափահաս և հաշմանդամ ապաստան հայցողներին տեղավորումն ու խնամքը կազմակերպելու հարցով:

9) իրականացնում է սույն օրենքով նաև Հայաստանի Հանրապետության այլ օրենքներով և իրավական ակտերով սահմանված լի ազդարմարմիններ:

(34-րդ հոդվածը խմբ. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 35. Ազգային անվտանգություն և հարցերով լի ազդարմարմին լի ազդարմարմիններ

1. Ազգային անվտանգություն և հարցերով լի ազդարմարմին լի ազդարմարմին խնդրանքի հիման վրա աջակցում է վերջինիս ապաստան հայցողի անձին ինքնուրույն ընթացակարգերում և ապաստանի ընթացակարգում ապաստան հայցողի կողմից ներկայացված փաստերի բնույթին հարցում, ինչպես նաև տալիս է եզրակացություն ապաստան հայցողի՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգություն և համար հնարավոր վտանգներ կայացնելու մասին:

2. Սահմանափակ գործերը Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետում ստուգում են ապաստան հայցողներին բռնադատվող փաստաթղթերը՝ սահմանային անցման ընթացակարգերը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համաձայն,

ի ն չ պե ս ն ան`

1) Հայ աստանի Հանրապետություն օրինակն ամուսնացրած և սույն օրենքի 46-րդ հոդվածի համաձայն` ապաստանի խնդրանք ներկայացրած ապաստան հայցողներին տեղյակ են պահում լիազորմամբին գնալու անհրաժեշտության մասին` իրազեկելով այդ մամուլի գտնվելու վայրի և սույն օրենքի 47-րդ հոդվածով սահմանված ապաստանի դիմում ներկայացնելու կարգի մասին.

2) Հայ աստանի Հանրապետություն անօրինակն (սահմանային ռեժիմի խախտումով) ամուսնացրած ապաստան հայցողներին ցուցում է նաև ապաստանի հայցը և սահմանված կարգով գրանցում են դրանք հատուկ այդ նպատակով բացված գրանցամատյանում, ինչպես նաև ապաստանի հայցի մասին տեղեկացում են լիազորմամբին և Ոստիկանությանը: Սահմանափակ գործերը կարող են այդ անձանց մինչև 72 ժամ պահել «Օտարերկրացիներին մասին» Հայ աստանի Հանրապետության օրենքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հատուկ կացարանում:

Հոդված 36. Ոստիկանության լիազորությունները

1. Ոստիկանությունը`

1) ապաստանի հայցով ներկայացած անձանց տեղյակ է պահում լիազորմամբին գնալու անհրաժեշտության մասին` իրազեկելով այդ մամուլի գտնվելու վայրի, վերջինիս դիմելու կարգի մասին: Անհրաժեշտության դեպքում աջակցում է սեփական միջոցներով լիազորմամբին գնալու հնարավորություններ չունեցող ապաստան հայցողներին` այն տեղ հասնելու գործում:

2) լիազորմամբին խնդրանքի հիման վրա աջակցում է վերջինիս ապաստան հայցողի անձի ինքնությունը պարզելու և ապաստանի ընթացակարգում ապաստան հայցողի ներկայացրած փաստերի քննության հարցում:

3) ապահովում է Հայ աստանի Հանրապետությունում ապաստան չստացած այն անձանց` օտարերկրացիների համար օրենքով սահմանված կարգով արտաքսումը Հայ աստանի Հանրապետությունից, որոնց նկատմամբ չի գործում սույն օրենքի 9-րդ հոդվածով սահմանված չվերադարձելիության սկզբունքը:

4) Հայ աստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականներին սահմանված կարգով տրամադրում է կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթ:

(36-րդ հոդվածը լրաց. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 37. Մրտաքին գործերի նախարարության լիազորությունները

1. Մրտաքին գործերի նախարարությանը լիազորմամբին խնդրանքի հիման վրա աջակցում է վերջինիս ապաստան հայցողի անձի ինքնությունը պարզելու և ապաստանի ընթացակարգում ապաստան հայցողին ներկայացրած փաստերի քննության հարցում:

2. Հայ աստանի Հանրապետության դիվանագիտական և հյուսիսային սահմաններում:

ն երկայացուցչությունները վավերացնում են Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան հայցողներին Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան ստացած փախստականներին ներկայացրած փաստաթղթերը և ակտերը, որոնք կազմել են իրենց հյուսիսատուական տարածքներին իրավասում արմինները: Հյուսիսատուական ծառայությունները նաև աջակցում են Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան ստացած փախստականի՝ սույն օրենքի 54-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ընտանիքի վերամիավորմանը:

Հոդված 38. Մշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության լիազորությունները

1. Մշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը միջոցներ է ձեռնարկում Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան հայցողներին Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան ստացած փախստականներին՝ սույն օրենքի 21-րդ և 23-րդ հոդվածներով սահմանված իրավունքներին իրացման ուղղությամբ:

2. Մշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունը լիազորում է միջոցառություններ անցկացնել, համագործակցել և Խնամակալության մարմիններին և Երեխաների պաշտպանության բաժիններին հետևյալ կազմակերպում է առանց ուղեկցողի և ընտանիքի անջատված անչափահաս սպաստան հայցողներին տեղավորումն ու խնամքը:

Հոդված 39. Կրթության և գիտության նախարարության լիազորությունները

1. Կրթության և գիտության նախարարությունը միջոցներ է ձեռնարկում Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան հայցողներին Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան ստացած փախստականներին՝ սույն օրենքի 25-րդ հոդվածով սահմանված կրթության իրավունքի իրացման ուղղությամբ:

2. Խնամակալության մարմիններին հիմնականում կազմակերպում է առանց ուղեկցողի և ընտանիքի անջատված անչափահաս սպաստան հայցողներին և սպաստան ստացած փախստականներին՝ կրթական հաստատություններում անհարգը:

Հոդված 40. Առողջապահության նախարարության լիազորությունները

1. Առողջապահության նախարարությունը միջոցներ է ձեռնարկում Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան ստացած փախստականներին՝ սույն օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով սահմանված իրավունքներին իրացման ուղղությամբ:

2. Առողջ ապահույն ան ախարարություն ան միջնորդություն ան հիման վրա ապահովում է ապաստան հայ ցողունների անվճար բժշկական գնումները, կանխարգելիչ և անհրաժեշտություն ան դեպքում սահմանափակող միջոցառումները իրականացումը:

Հոդված 41. Խնամակալություն ան մարմինները լիազորությունները

1. Խնամակալություն ան մարմինները Աշխատանքի և սոցիալական հարցերով լիազորում մարմին կամ Երեխաների պաշտպանություն ան բաժինները միջնորդություն ան հիման վրա իրենց համայնքի տարածքում կազմակերպում են առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահաս ապաստան հայ ցողունների համար խնամակալի (կամ) հոգաբարձուի նշանակումը:

Հոդված 42. Երեխաների պաշտպանություն ան բաժինները իրավասությունները

1. Երեխաների պաշտպանություն ան բաժինները սույն օրենքի 34-րդ հոդվածի 8-րդ մասով, ինչպես նաև 38-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված դեպքերում, համազործակցելով Խնամակալություն ան մարմինները հետ, կազմակերպում են առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահաս ապաստան հայ ցողունների տեղավորումն ու խնամքը:

Հոդված 43. Հայաստանի Հանրապետություն ան այլ իրավասու պետական մարմինները լիազորությունները

1. Հայաստանի Հանրապետություն ան պետական բոլոր մարմինները պարտավոր են, Հայաստանի Հանրապետություն ան օրենսդրություն ան ը համապատասխան, լուծել Հայաստանի Հանրապետություն ան նույն ապաստան հայ ցողունների և Հայաստանի Հանրապետություն ան նույն ապաստան ստացած փախստականներին՝ սույն օրենքով և Հայաստանի Հանրապետություն ան այլ օրենքներով իրենց իրավասություններին հանձնված ցանկացած խնդիր:

Հոդված 44. ՄԱԿ ՓԳՀ-ի լիազորությունները

1. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն փախստականները և ապաստանի հարցերով իրավասու բոլոր մարմինները կողմից օժտվում է լայն օժանդակություն ան համազործակցություն ան Հայաստանի Հանրապետություն ան նույն Կոնվենցիայի և վերջինիս 1967 թվականի Արձանագրություն ան կիրառումը վերահսկելու համար:

2. ՄԱԿ ՓԳՀ-ի ներկայացուցիչները կարող են ցանկացած պահի կապ հաստատել Հայաստանի Հանրապետություն ան տարածքում գտնվող, ներառյալ՝ ձերբակալված կամ Հայաստանի Հանրապետություն ան օրենսդրություն ան համաձայն ազատագրված ապաստան հայ ցողունների կամ փախստականների հետ, ինչպես նաև մասնակցել սույն օրենքի 51-րդ

հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ լիազորմամբ նախատեսված հայցողների հետանց կացվող հարցազրույցներին:

3. ՄԱԿ ՓԳՀ-ն լիազորմամբին, ինչպես նաև սույն օրենքի 32-րդ հոդվածում թվարկված մամուլի ներքին տրամադրում է փախստականների և ապաստանի վերաբերյալ վերջիններիս իրավասությունները իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկություններ, կազմակերպում է վերապատրաստման դասընթացներ, ներկայացնում է առաջարկություններ առանձին ապաստան հայցողների և փախստականների խնդիրները լուծման, ինչպես նաև սույն օրենքի կիրառման մեխանիզմների կատարելագործման վերաբերյալ:

Գ Լ ՈՒ Խ 4

ԱՊԱՍՏ ԱՆԻ ԸՆԹԱՅ ԱԿԱՐԳԵՐԸ

Հոդված 45. Ապաստանի տրամադրման ընթացակարգը

1. Սույն օրենքի իմաստով ապաստանի տրամադրման ընթացակարգ է համարվում լիազորմամբ կողմից իրականացվող փախստականի ճանաչման և ապաստանի տրամադրման վարչական վարույթը:

2. Ապաստանի տրամադրման ընթացակարգն իրականացվում է «Վարչարարություն հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ն համապատասխան, եթե սույն օրենքով այլ բան նախատեսված չէ:

Հոդված 46. Ապաստանի խնդրանքը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստանալու ցանկություն ունեցող օտարերկրյա քաղաքացիները ապաստան ստանալու խնդրանք են ներկայացնում սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված մամուլի ներքին:

2. Ապաստանի խնդրանքը ներկայացվում է ապաստան հայցողի կողմից՝ սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, իսկ սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերում նշված ընտանիքների կողմից ապաստան հայցելու դեպքում՝ նաև սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ ընտանիքի որևէ անդամի կողմից:

3. Ապաստանի խնդրանքն արտահայտում է Հայաստանի Հանրապետության նույն պաշտպանությունն զտնելու ցանկությունը: Ապաստանի խնդրանքը նաև ներառում է անձի և ընտանիքի բոլոր ուղեկցող անդամների մասին անձնական տվյալներ, ինչպես նաև ծագման

Երկրից դեպի Հայաստանի Հանրապետություն ուղևորությունն անկարագրությունը:

4. Մահմանապահ գործերը կամ Ռստիկանությունը հարցազրույց են անցկացնում ապաստան հայցողի հետ սույն հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված անհրաժեշտ տեղեկատվությունը ստանալու համար և ապաստանի խնդրանքը գրանցում են համապատասխան զբանջամտյանում:

Գրանջամտյանի ձևը հաստատվում է Մահմանապահ գործերի, Ռստիկանություն և Միգրացիայի հարցերով լիազորմամբի համատեղ որոշմամբ:

Հարցազրույցը գրավոր արձանագրվում է ապաստանի խնդրանք ստացած մարմինների կողմից, ապա գրավոր ներկայացված ապաստանի խնդրանքի հետ, եթե այդպիսին կա, փոխանցվում է լիազորմամբի, իսկ պատճենները մնում են վերը նշված մարմինների մոտ:

5. Եթե ապաստան հայցողը և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերով սահմանված ուղեկցողը նույնիսկ անդամներն ունեն վավեր ճամփորդական փաստաթուղթ և մուտքի վավեր թույլ տվություն, ապա Մահմանապահ գործերը կամ Ռստիկանություն մարմինները տեղեկացնում են նրանց լիազորմամբի ապաստանի դիմում ներկայացնելու մասին:

6. Ապաստան հայցողը և սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերով սահմանված ուղեկցողը նույնիսկ անդամները վավեր ճամփորդական փաստաթուղթ կամ մուտքի վավեր թույլ տվություն ունենալու դեպքում Մահմանապահ գործերի կողմից կարող են պահվել «Օտարերկրացիների մասին» Հայաստանի Հանրապետություն օրենքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հատուկ կացարանում մինչև 72 ժամ տևողությամբ, որից հետո նրանք պետք է տեղափոխվեն սույն օրենքի 14-րդ հոդվածով սահմանված ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն: Հատուկ կացարանում պահելու պայմանները պետք է համապատասխան են միջազգային չափանիշներին:

7. Սույն հոդվածի 6-րդ մասի գործողությունն դեպքում այդ նույն մասով սահմանված մարմինները ձեռք բերված մասին անհապաղ տեղեկացնում են լիազորմամբի` վերջինիս ներկայացուցիչներին տրամադրելով ապաստան հայցողի և նրա ընտանիքի անդամների հետ անարգել տեսակցություն իրավունք` նրանցից ապաստանի դիմումը վերցնելու, ապաստանի տրամադրման հարցով վարչական վարույթ հարուցելու, ինչպես նաև ժամանակավոր տեղավորման կենտրոն նրանց տեղափոխումը հեշտացնելու և կացություն կարգավիճակը կարգավորելու նպատակով: ՄԱԿ ՓԳՀ-ի աշխատակիցներն ունեն ապաստան հայցողի և նրա ընտանիքի անդամների հետ անարգել տեսակցություն իրավունք:

8. Ապաստան հայցողի և նրա ընտանիքի անդամների կողմից ապաստանի խնդրանք ներկայացրած վարից լիազորմամբի կենտրոնական և ստավայր տեղափոխվելու ծախսերն ինքնուրույնաբար հոգալու դժվարություններ կամ անհնարինությունն դեպքում Մահմանապահ գործերը կամ Ռստիկանություն մարմինները այդ մասին անհապաղ

Ընտանիքի այլ անդամի տված դիմումում ներառվելու վերաբերյալ համաձայնությունը գրանցում է լիազորմարմինը և վավերացվում է համապատասխան ապաստան հայցողի ստորագրությամբ:

6. Ապաստան հայցողն իր դիմումում մանրամասն ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապաստան հայցելու պատճառները և հիմնավորում է հնարավոր հետապնդվելու երկյուրը, կամ ինչպես նշված է սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասում, ներկայացնում է այն հարկադրող պատճառները, որոնց հետևանքով նա լքել է իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության երկիրը:

7. Լիազորմարմինն օգնում է ապաստան հայցողին ապաստանի դիմումը լրացնելու գործում՝ անհրաժեշտության դեպքում նրան անվճար տրամադրելով թարգմանիչ, իսկ ապաստան հայցողի ցանկության դեպքում օգնում է նրան կապ հաստատել փաստաբանի կամ ՄԱԿ ՓԳՀ-ի հետ:

8. Սույն օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված՝ առանց ուղեկցողի և (կամ) ընտանիքի անջատված անչափահաս անձի ապաստան հայցելու դեպքում լիազորմարմինն աջակցում է խնամակալի նշանակման հարցում՝ սույն օրենքի 8-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն: Նշանակված խնամակալը մասնակցում է լիազորմարմինի և այլ մարմինների կողմից ապաստանի դիմումի քննարկմանը, ինչպես նաև փախուստականի ճանաչման և ապաստանի տրամադրման ուղղությամբ հարուցված վարույթով նախատեսված հետագա բոլոր իրավահարաբերություններին:

Հոդված 48. Ապաստանի դիմումների հաշվառումը լիազորմարմնում

1. Ապաստանի դիմումն ընդունելուն և հաշվառելուն պես լիազորմարմինը ապաստան հայցողին հաշվառում է պետական լիազորմարմնի տեղեկատվական բանկում և բացում է ապաստան հայցողի անհատական գործ: Սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերով սահմանված ընտանիքի անդամները և խնամքի տակ գտնվող այլ անձինք, որոնք Հայաստանի Հանրապետության տարածքում են և սույն օրենքի 47-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ցանկանում են դիմել ապաստանի համար առանց ապաստանի անհատական դիմում ներկայացնելու գրանցվում են անհատական ընթացակարգով դիմում ներկայացրած ապաստան հայցողի հետևելու ընդգրկվում են նրան անհատական գործի մեջ:

2. Ընտանիքի անդամները և խնամքի տակ գտնվող այլ անձինք, որոնք, սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, ապաստանի անհատական դիմում են ներկայացրել, գրանցվում են որպես անհատներ, և նրանց ից յուրաքանչյուրի համար բացվում է անհատական գործ:

3. Սույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ապաստան հայցող գրանցված անձը

համազործակցության կամ կեղծ տեղեկություններ տրամադրելու դեպքում նրա սպաստանի դիմումը կարող է մերժվել, ինչպես նաև սույն հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետով սահմանված պարտականությունը չկատարելու դեպքում նա օրենքով սահմանված կարգով կարող է ենթարկվել տուգանքներին:

4. Ապաստան հայցողը տեղեկացվում է սեփական միջոցներով թարգմանիչ և փաստաբան վարձելու և նրանց հետ հարցազրույցի գալու, ինչպես նաև սույն օրենքի 51-րդ հոդվածի համաձայն՝ հարցազրույցի ընթացքում թարգմանիչ, իսկ կին սպաստան հայցողի ցանկության դեպքում՝ կին թարգմանիչ ծառայությունից անվճար օգտվելու իր իրավունքի մասին: Ապաստան հայցողին հիշեցվում է նաև ցանկացած պահի ՄԱԿ ՓԳՀ-ին դիմելու նրա իրավունքի մասին:

Հոդված 50. Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահաս սպաստան հայցողներին երաշխիքները

1. Առանց ուղեկցողի կամ ընտանիքի անջատված անչափահաս սպաստան հայցողի (ների) (այսուհետ՝ առանց ուղեկցողի անչափահաս սպաստան հայցող (ներ)) դեպքում լիազորմամբ մինն անմիջապես տեղեկացնում է Աշխատանքի և սոցիալական հարցերով լիազորմամբ մինն՝ առանց ուղեկցողի անչափահաս սպաստան հայցողներին խնամակալ (հոգաբարձու) նշանակելու և աջակցելու նպատակով:

Լիազորմամբ մինը պետք է նախաձեռնի երեխայի ծնողներին կամ այլ բարեկամներին որոնումը ընտանիքի միավորման նպատակով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այդ որոնումը և միավորումը երեխայի շահերից չեն բխում:

2. Աշխատանքի և սոցիալական հարցերով լիազորմամբ մինը Երեխաների պաշտպանության հայցողներին տեղավորելու և խնամակալ նշանակելու գործընթացը:

3. Երեխային տեղավորելիս Հայաստանի Հանրապետության խնամակալության մարմինները պետք է ապահովեն մեկ ընտանիքի անդամ հանդիսացող անչափահաս սպաստան հայցողներին համատեղ բնակությունը՝ ելնելով երեխաների շահերի պաշտպանության ունից:

4. Խնամակալը (ները) պարտավոր է (են) սպաստանի ընթացակարգի ընթացքում պատշաճ կերպով ներկայացնել առանց ուղեկցողի անչափահաս սպաստան հայցողի (ների) շահերը:

5. Լիազորմամբ մինը չպետք է նախաձեռնի սպաստանի ընթացակարգի որևէ քայլ առանց խնամակալի ներգրավման և պետք է ապահովի, որ հարցազրույցը անցկացվի սույն օրենքի 51-րդ հոդվածով սահմանված կարգով՝ վերջինիս ներկայությունով, և այն անցկացնող պաշտոնյան պետք է տիրապետի անչափահասներին հետաշխատելու անհրաժեշտ գիտելիքներին ու հմտություններին:

6. Առանց ուղեկցողի անչափահաս ապաստան հայցողի ապաստանի ընթացակարգում ընդգրկված բոլոր պաշտոնյաները իրենց գործողություններում պետք է ելնեն երեխայի շահերի պաշտպանություն սկզբունքից:

Հոդված 51. Հարցազրույցը

1. Յուրաքանչյուր ապաստան հայցող, բացառությամբ սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված անհատական ապաստանի դիմում ներկայացնելուց հրաժարված ընտանիքի անդամներին, պետք է մասնակցի լիազորմարմնի անցկացրած հարցազրույցին: Լիազորմարմինը կարող է ապաստանի տրամադրման կամ փախուտակ անիճանաչման մասին որոշում կայացնել առանց հարցազրույցի, եթե տվյալ գործում առկա են բավարար տեղեկություններ այդպիսի որոշում կայացնելու համար:

2. Սույն օրենքի 56-րդ հոդվածի համաձայն՝ ապաստան հայցողները ապաստանի դիմումի գրանցման օրվանից հետո՝ երեք օրվա ընթացքում, գրավոր ծանուցազրույց տեղեկացվում են հարցազրույցի մասին: Ծանուցազրույց ներառում է հարցազրույցի վայրի, ամսաթվի, ժամին հարցազրույցի մասին այլ տեղեկություններ: Ծանուցազրույցի ստացումը ապաստան հայցողը հաստատում է իր ստորագրությամբ: Ծանուցազրույցի ստացականի պատճենները պահվում են ապաստան հայցողի անհատական գործում:

3. Ապաստան հայցողի հետ հարցազրույցն անցկացնում են լիազորմարմնի համապատասխան ստորաբաժանում անաչխատակիցը (ներք), որ (որոնք) կազմում է (են) հարցազրույցի ամբողջական գրավոր արձանագրությունը, որը ստորագրում է ապաստան հայցողը: Արձանագրությունը կազմում է ապաստան հայցողի անհատական գործի անբաժանելի մասը: Եթե ապաստան հայցողը հրաժարվում է կամ ի վիճակի չէ ստորագրել արձանագրությունը, ապա չստորագրման պատճառները պետք է գրավոր արձանագրվեն և կցվեն հարցազրույցի հիմնական արձանագրությանը:

4. Եթե ապաստան հայցողը չունի հայերենի բավարար իմացություն, ապա պետական լիազորմարմինը նրան տրամադրում է անվճար թարգմանիչ: Ապաստան հայցողը կարող է նաև օգտվել իր միջոցներով վարձված թարգմանիչ ծառայություններին:

5. Հարցազրույցի ընթացքում ապաստան հայցողը իր միջոցներով հաշվին կարող է ներկայացվել իր փաստաբանի կողմից, որին տրվում է ապաստան հայցողի անձնական գործին և նրավերաբերյալ ցանկացած տեղեկություններին անարգել ծանոթանալու իրավունք: Փաստաբանին ներկայությունը չի սահմանափակում ապաստան հայցողի հարցերին անձամբ պատասխանելու իրավունքը:

6. Կին ապաստան հայցողի հետ հարցազրույցը, վերջինիս ցանկությունամբ, անցկացնում է լիազորմարմնի կին անաչխատակիցը՝ անհրաժեշտության դեպքում կին թարգմանիչի միջոցով:

7. Ապաստան հայ ցողը ներկայացնում է հետապնդման հիմնավոր երկյուղի կամ մարդու իրավունքներն իրավապահ մարմինների համար հիմք համարվող փաստերը և տրամադրում է անհրաժեշտ տվյալները և անհրաժեշտ փաստերը, այլ երկրներում հանգրվանելու, այլ երկրներում ապաստանի հայցեր ներկայացնելու հետևանքով, ինչպես նաև իր գործի համար անհրաժեշտ ցանկացած այլ տեղեկատվություն:

8. Հարցազրույցի ընթացքում ստացված տեղեկությունները, «Անհատական տվյալներն» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի համաձայն, խորհրդապահական են և ենթակա չեն հրապարակման: Ապաստան հայ ցողի հետևորդ հարցազրույցի գաղտնիությունը երաշխավորվում է օրենքով: ՄԱԿ ՓԳՀ-ի ներկայացուցիչը կարող է մասնակցել հարցազրույցին:

Հոդված 52. Լիազորմամբ կողմից գործման ընդունումը

1. Լիազորմամբ, անհատական ապաստանի դիմումի հետևանքով, հավաքում է ապաստան հայ ցողի կամ ցանկացած այլ շահագրգիռ կողմի տրամադրած բոլոր տեղեկությունները և դրանք սահմանված ձևով գեներում է տվյալ ապաստան հայ ցողի անհատական գործի մեջ:

2. Լիազորմամբ սկսված վարչական վարույթի շրջանակներում մինչև ապաստանի տրամադրման վերաբերյալ որոշում կայացնելը ապաստան հայ ցողի հետևանքով հարցազրույց, ստուգում է ներկայացված տվյալները և լրացնում է գործի համար անհրաժեշտ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության սահմանված փաստաթղթերը:

3. Լիազորմամբ որոշումը կայացնում է՝ հիմնվելով անհատական գործում եղած տեղեկություններին, ծագման երկրի մասին առկա տեղեկություններին, ինչպես նաև սույն օրենքի 6-րդ, 7-րդ և 9-րդ հոդվածներով սահմանված «փախստական» հասկացություն և չվերադարձելիություն սկզբունքի հիման վրա՝ անհրաժեշտության դեպքում կիրառելով սույն օրենքի 11-րդ հոդվածով սահմանված բացառման հիմքերը:

4. Լիազորմամբ համար ապացույցներին անբավարար լինելը չի կարող հիմք լինել որոշում չկայացնելու կամ մերժման որոշում կայացնելու համար: Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս տեղի ունեցած դեպքերի վերաբերյալ չփարատված կասկածները մեկնաբանվում են հոգուտ ապաստան հայ ցողի:

5. Լիազորմամբ կողմից ապաստան հայ ցողին փախստական ճանաչելու մասին որոշումը ներառում է նաև ապաստան հայ ցողին Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան շնորհելու կամ մերժելու մասին որոշումը: Լիազորմամբ կարող է մերժել ապաստանի տրամադրումը միայն սույն օրենքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված դեպքերում և պարտավոր է ապաստան հայ ցողին գրավոր իրազեկել ապաստան չտրամադրելու պատճառներին մասին:

6. Կոնվենցիան ստորագրած որևէ պետության կողմից արդեն փախստական ճանաչված ապաստան հայցողի վերաբերյալ լիազորմարմինը կայացնում է միայն փախստական ին ապաստան տրամադրելու կամ չտրամադրելու մասին որոշում:

7. Ապաստան հայցողին փախստական ճանաչելու մասին լիազորմարմնի գրավոր որոշումը ներառում է նաև ապաստանի դիմումը մերժելու պատճառներին նկարագրությունը, ինչպես նաև սույն օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված չվերադարձելիությունը կզբոսնի կիրառելիությունը, հնարավորությունը, մասնավորապես անձին իր ծագման կամ որևէ այլ երկիր վտարելու թույլատրելիությունը:

8. Լիազորմարմնի կայացրած որոշումը դրակայացման օրվանից սկսած երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում ուղարկվում է ապաստան հայցողին: Որոշմանը կից տրվում է նաև գրավոր ծանուցում, որը պարունակում է ապաստան հայցողի հետագա գործողություններին նկարագրությունը. դրանք որոշման դեպքում ներառում է տեղեկություններ Հայաստանի Հանրապետությունում նրա հետագակայացման հարցերը կարգավորող օրենսդրության մասին, իսկ բացասական դեպքում՝ անհրաժեշտ տեղեկություններ որոշումը բողոքարկելու մասին:

Հոդված 53. Բացառման, դադարեցման և չեղյալ հայտարարելու ընթացակարգերը

1. Սյն դեպքերում, երբ առկա է Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականի վերաբերյալ սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 5-րդ մասով կամ 10-րդ կամ 11-րդ կամ 12-րդ հոդվածներով սահմանված՝ բացառման կամ դադարեցման կամ չեղյալ հայտարարելու պատճառներից որևէ մեկը, լիազորմարմինը նախաձեռնում է դադարեցման կամ չեղյալ հայտարարելու գործընթաց:

2. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականին նկատմամբ դադարեցման կամ չեղյալ հայտարարելու ընթացակարգերն իրականացվում են սույն օրենքի 45-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգի համաձայն, ներառյալ՝ հարցազրույցի իրավունքը և լիազորմարմնի կայացրած որոշման բողոքարկման իրավունքը:

3. Դադարեցման կամ չեղյալ հայտարարելու ընթացակարգերի ընթացքում լիազորմարմինը չպետք է վերանայի սույն օրենքի 6-րդ հոդվածով սահմանված «փախստական» հասկացության չափանիշներին կիրառելիությունը, այլ որոշումը կայացնելիս հիմք ընդունի սույն օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված չվերադարձելիությունը սկզբունքը:

4. Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստականը, որին նկատմամբ սկսվել է սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված ընթացակարգը, շարունակում է

ու ն են ալ կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթը՝ սույն օրենքի 30-րդ հոդվածի համաձայն, և մինչև նրա գործի վերաբերյալ վերջնական բացասական որոշման կայացումը ամբողջությամբ օգտվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապաստանի իրավունքից:

5. Սույն օրենքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված բացառման պատճառներինց որևէ մեկի ալ ն հայտարարության դեպքում լիազորմարմինը բացառման հարցը քննարկում է սույն գլխով սահմանված ապաստանի բացառման ընթացակարգով: Ապաստան հայցողի դեպքում լիազորմարմինը մինչև բացառման հիմքերը որոշելը առաջնորդվում է սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Հոդված 54. Ընտանիքի վերամիավորման ընթացակարգը

1. Հայաստանի Հանրապետության ունում ապաստան ստացած փախստականի՝ սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերում թվարկված ընտանիքի անդամներն իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության ունում ճանաչվելու փախստական կամ ստանալու ապաստան, եթե նույնիսկ Հայաստանի Հանրապետության սահմաններինց դուրս են:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձինք, որոնք բնակվում են Հայաստանի Հանրապետության սահմաններինց դուրս և մտադրություն ունեն միանալու Հայաստանի Հանրապետության ունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած իրենց ընտանիքի անդամին, դիմում են համապատասխան երկրում գտնվող Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցչության ուն և հյուպատոսական հիմնարկ՝ ընտանիքի վերամիավորման խնդրանքով: Համապատասխան դիվանագիտական ներկայացուցչության ուն և հյուպատոսական հիմնարկը գրանցում են նրանց դիմումը և ուղարկում են լիազորմարմին:

Սյն դեպքերում, երբ տվյալ երկրում չկա Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցչության ուն և հյուպատոսական հիմնարկ, ապաստանի հոդվածի 1-ին մասում նշված անձինք, որոնք բնակվում են Հայաստանի Հանրապետության սահմանինց դուրս և մտադրություն ունեն միանալու Հայաստանի Հանրապետության ունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած իրենց ընտանիքի անդամին, դիմում են ներկայացնում առավել մոտ գտնվող երկրի Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցչության ուն և հյուպատոսական հիմնարկ՝ ընտանիքի վերամիավորման խնդրանքով:

3. Լիազորմարմինը, համագործակցելով Արտաքին գործերի հարցերով լիազորմարմինի հետ, ստուգում է ապաստան հայցողներին տրամադրած տեղեկատվության ունը՝ սույն օրենքի 7-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի պահանջներին համապատասխանության մասին:

4. Եթե լիազորմամբ անհամարում է, որ սույն հոդվածի 3-րդ մասի պահանջները բավարարված են, ապա սույն օրենքի 52-րդ հոդվածի 3-րդ և 53-րդ հոդվածի 5-րդ մասերում սահմանված կարգով որոշում է կայացնում այդ անձանց փախուստակա ճանաչելու և ապաստան տրամադրելու մասին՝ Արտաքին գործերի հարցերով լիազորմամբ միջոցով տեղեկացնելով համապատասխան երկրում Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտակա ներկայացուցչությանը և հյուպատոսակա հիմնարկին, որի հիման վրա էլ վերջինս ապաստան ստացած ընտանիքի անդամներին տրամադրում է Հայաստանի Հանրապետության մուտք գործելու թույլ տվող թուն (այսուհետև՝ վիզա): Հայաստանի Հանրապետության ժամանակում պես Ռուսիական թունն այս անձանց տրամադրում է կոնվենցիոն ճամփորդակա փաստաթուղթ:

5. Եթե լիազորմամբ կարծում է, որ սույն հոդվածի 3-րդ մասի պահանջները բավարարված չեն, ապա սույն օրենքի 52-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված կարգով ընդունում է ապաստանի դիմումը մերժելու մասին որոշում՝ Արտաքին գործերի հարցերով լիազորմամբ միջոցով տեղեկացնելով համապատասխան երկրում Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտակա ներկայացուցչությանը և հյուպատոսակա հիմնարկին: Վերջինս այդ մասին տեղեկացնում է ապաստանի դիմում ներկայացրած անձանց: Հայաստանի Հանրապետության մուտք գործելու և ապաստան ստացած փախուստակա ըկարող է բողոքարկել լիազորմամբ որոշումը սույն օրենքի 57-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

(54-րդ հոդվածը փոփ. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 55. Ապաստանի հայցի վերաբերյալ սկսված գործընթացի կատարումը, կարճումը և վերսկսումը

1. Լիազորմամբ կատարում է ապաստան տրամադրելու գործընթացը, եթե՝
- 1) ապաստան հայցողը առանց հիմնավորված պատճառի չի ներկայանում հարցազրույցի՝ սույն օրենքի 51-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված ծանուցազրի համաձայն, կամ հրաժարվում է համագործակցել լիազորմամբ հետևապաստանի հայցի վերաբերյալ որոշում կայացնելու հարցում:
  - 2) ապաստան հայցողը սույն օրենքի 56-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված ծանուցազրի բնույթի և տեսակի հետևող երկու շաբաթվա ընթացքում, չի ներկայանում լիազորմամբ:
2. Ապաստանի տրամադրման գործընթացը կարող է վերսկսվել, եթե սովորաբար երկրացին ապաստանի տրամադրման գործընթացը կատարելու մասին որոշումը ստանալու օրվանից հետևող երեք ամսվա ընթացքում, գրավոր դիմում է լիազորմամբ հիմնավորելով վերջինիս հետևյալ համագործակցելու պատճառները:

3. Լիազորմամբ կարճում է ապաստանի տրամադրման գործընթացը, եթե՝

1) ապաստան հայցողը գրավոր հրաժարվում է Լիազորմամբ մասին իր ներկայացրած ապաստանի հայցից .

2) վարչական վարույթը սույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն կատարելուց հետո ապաստան հայցողը վարույթի կատարման մասին որոշումն ստանալուց հետո՝ երեք ամսվա ընթացքում, չի ներկայացնում Լիազորմամբ հետջ համազործակցելու մասին սույն հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված հիմնավորումը .

3) գոյություն ունի միևնույն ապաստան հայցողի միևնույն հիմքերով ապաստանի հայցի վերաբերյալ ուժի մեջ մտած վարչական կամ դատական ակտ:

4. Ապաստանի ընթացակարգի կատարման կամ կարճման մասին որոշումը երեք օրվա ընթացքում ուղարկվում է ապաստան հայցողին՝ սույն օրենքի 56-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Հոդված 56. Ապաստանի տրամադրման վերաբերյալ վարույթի և ընդունած որոշման մասին ծանուցելը

1. Ապաստան հայցողներին ուղղված բոլոր ծանուցումները պետք է լինեն գրավոր, հայերեն կամ ապաստան հայցողին հասկանալի լեզվով և ուղարկվեն Լիազորմամբ կողմից:

2. Եթե ծանուցագիրը սահմանված կարգով ուղարկելուց հետո չի հասնում ապաստան հայցողին, ապա Լիազորմամբ փորձում է պարզել ապաստան հայցողի բնակության վայրը: Եթե մեկ ամսվա ընթացքում ապաստան հայցողի բնակության վայրը չի պարզվում, ապա Լիազորմամբ ապաստան հայցողի վերջին հայտնի բնակության վայրում ուղարկում է գրություն՝ Լիազորմամբ անհայտ ներկայանալու մասին:

3. Լիազորմամբ մասին ընդունած բոլոր որոշումները, ներառյալ՝ ապաստանի ընթացակարգի կատարման և կարճման մասին որոշումները, ապաստան հայցողին տրամադրվում են սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի համաձայն՝ ապաստան հայցողի Լիազորմամբ որոշումը վերցնելու վերաբերյալ ծանուցագիր ուղարկելու միջոցով: Եթե որոշումը չի կարող հանձնվել ապաստան հայցողին, և ապաստան հայցողը, սույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, ծանուցագիր ուղարկելուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում, չի դիմում Լիազորմամբ, ապա որոշումը ստանում է օրինական ուժ:

Հոդված 57. Ապաստանի հայցի և փախուստականի ճանաչման վերաբերյալ ընդունված որոշումներն արդարացիությունը

1. Ապաստան հայ ցողուները և փախստակ աններն իրավունք ունեն դատական կարգով բողոքարկելու ապաստանի հայ ցիկամ փախստակ անի ճանաչման առնչությամբ հարուցված ապաստանի ընթացակարգի, ինչպես նաև սույն օրենքով նախատեսված վարչական այլ ընթացակարգերի հետևանքով լիազորմարմնի կայացրած ցանկացած բացասական որոշում դրամասին տեղեկանալու օրվան ից սկսած 30 օրվա ընթացքում:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված ժամկետը բաց թողնելուց հետո լիազորմարմնի կայացրած որոշումը դառնում է վերջնական: Բողոքարկման ժամկետը կարող է վերականգնվել միայն հարգելի պատճառով բաց թողնվելու դեպքում: Բողոքարկման ժամկետի բաց թողնելը հարգելի համարելու հանգամանք է ապաստան հայ ցողից կամ փախստակ անից անկախ պատճառներով բողոքարկման ժամկետը բաց թողնելը:

3. Բողոքարկման ժամկետը բաց թողնելու պատճառը (պատճառները) վերանայուց հետո ապաստան հայ ցողը 15 օրվա ընթացքում, բայց ոչ ուշ, քան ապաստանի հայ ցի առնչությամբ լիազորմարմնի կայացրած որոշման ընդունման մասին տեղեկանալու օրվան ից սկսած երեք ամսվա ընթացքում, կարող է բողոք ներկայացնել դատարան:

4. Լիազորմարմնի բացասական որոշումը ներառում է տեղեկություններ բողոքարկման իրավունքի և բողոքարկման համար սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով սահմանված ժամկետներին, ինչպես նաև համապատասխան դատարան դիմելու մասին:

5. Լիազորմարմնի կողմից ապաստանի հայ ցիկամ փախստակ անի ճանաչման վերաբերյալ ապաստան հայ ցողին կամ փախստակ անին չբավարարող որոշումները համարվում են վերջնական, եթե ապաստան հայ ցողը սույն հոդվածի 3-րդ մասում նշված ժամկետում բողոք չի ներկայացրել:

Հոդված 58. Ընթացակարգերը վերջնական որոշում կայացնելուց հետո

1. Ոստիկանությունը, լիազորմարմնի որոշման հիման վրա, հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում, փախստակ անի ճանաչված և ապաստան ստացած անձին տրամադրում է կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթ՝ սույն օրենքի 30-րդ հոդվածի համաձայն:

2. Լիազորմարմնի երկարաձգում է վերջնական որոշումը փախստակ անի ճանաչված, սակայն ապաստան չստացած անձին տրամադրած՝ անձը հաստատող փաստաթղթի գործողության ժամկետը: Անձը հաստատող փաստաթղթի գործողության ժամկետը երկարաձգվում է 6 ամսով: Լիազորմարմնի, համագործակցելով Ոստիկանության հետ, պատասխանատվություն է կրում ապաստան չստացած փախստակ անի՝ սույն օրենքի 56-րդ հոդվածով սահմանված կարգով բացասական որոշումն ստանալուց հետո Հայաստանի Հանրապետության տարածքից վեց ամսվա ընթացքում կամավոր կամ ոչ կամավոր սույն օրենքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված այլ երկիր մեկնելու համար: Եթե

մեկնումը հնարավոր չէ, ապա Լիազոր մարմինը փախստակ անին առանց Լրացուցիչ ընթացակարգի տրամադրում է ապաստան, իսկ Ոստիկանությունը՝ կոնվենցիոն ճամփորդակ ան փաստաթուղթ՝ սույն հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան:

3. Լիազոր մարմինը մեկ 2 արաթվա ընթացքում տեղեկացնում է Ոստիկանությանը վերջնական որոշման մասին, հաստատելով, որ օտարերկրյա քաղաքացին, որի՝ ապաստանի տրամադրման դիմումի մերժման մասին վերջնական որոշում է կայացվել, չի կարող վերադառնալ իր ծագման կամ որևէ այլ երկիր՝ սույն օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ և 52-րդ հոդվածի 7-րդ մասերով սահմանված չվերադարձել իրություն սկզբունքի համաձայն: Ոստիկանությունը պատասխանատվություն է կրում այդ օտարերկրացու կացության կարգավիճակի հարցը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան լուծելու համար: Լիազոր մարմինն ապահովում է, որ Ոստիկանությունը տեղյակ լինի Հայաստանի Հանրապետությունում վերջնականապես մերժում ստացած բոլոր ապաստան հայցողներին ապաստան չստացած փախստակ աններին, որպեսզի նրանց թույլատրվի անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկել՝ Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան օրենքներին համաձայն:

(58-րդ հոդվածը փոփ. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 59. Ապաստանի դիմումի կրկնական ներկայացումը

1. Սույն օրենքի 52-րդ հոդվածին համապատասխան՝ ապաստանի տրամադրման վերաբերյալ վերջնական բացասական որոշում կայացնելուց, ինչպես նաև սույն օրենքի 55-րդ հոդվածին համապատասխան՝ ապաստանի գործընթացը կասեցնելուց հետո սույն օրենքի 13-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ապաստանի տրամադրման վերաբերյալ կրկին ներկայացրած յուրաքանչյուր դիմումի վերաբերյալ հարուցվում է ապաստանի նոր վարույթ, որն իրականացվում է սույն օրենքով սահմանված՝ ապաստանի տրամադրման կարգի համաձայն: Նման դեպքերում ապաստան հայցողն օգտվում է բոլոր այն իրավունքներին, որոնք նախատեսված են առաջին անգամ ապաստան հայցողներին համար, մասնավորապես սույն օրենքի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված իրավունքից:

2. Լիազոր մարմինը ապաստանի կրկնական դիմումի հիման վրա հարուցված ապաստանի վարույթի ընթացքում նաև կարող է փախստակ անին առանց մասնա ապաստանի տրամադրման վերաբերյալ որոշում կայացնել իսկաշվի է առնում միայն այն իրադարձությունները և փաստերը, որոնք ի հայտ են եկել ապաստան հայցողին անհետդիմումի քննության ընթացքում ապաստան հայցողի հետ տեղի ունեցած վերջին հարցազրույցից հետո:

3. Սույն հոդվածի 2-րդ մասի դրույթները չեն կիրառվում այն դեպքերում, երբ Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստացած փախստակ անին ընտանիքի

անդամներին ցմեկը անհատական ապաստանի դիմում է ներկայացնում, կամ ապաստան հայցողը իր սույն օրենքի 47-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված կարգով ներկայացրած ապաստանի դիմումի վերաբերյալ վերջնական մերժման որոշումից հետո դիմում է ընտանիքի համար ապաստան ստանալու խնդրանքով:

Հոդված 60. Կամավոր վերադարձի ընթացակարգը

1. Ապաստան հայցողները և փախստակները կարող են դիմել լիազորմամբ սույն օրենքի 4-րդ հոդվածով սահմանված նրանց կամավոր վերադարձի աջակցելու և օժանդակելու նպատակով: Այդ դեպքում ապաստան հայցողները ներկայացնում են ապաստանի ընթացակարգը կատարելու, իսկ փախստակներն աջակցված անձինք՝ փախստակներն աջակցումը դադարեցնելու մասին դիմում:

2. Լիազորմամբ կամավոր վերադարձի աջակցելու նպատակով կամավոր վերադարձի համար բոլոր դիմողներին տրամադրում է նրանց քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության տեղի մասին տեղեկատվություն, ինչպես նաև համազործակցում է ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (այսուհետ՝ ՄՄԿ) հետ:

3. Լիազորմամբ, համազործակցելով Արտաքին գործերի հարցերով լիազորմամբ հետ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանված կարգով աջակցում է կամավոր վերադարձի դիմում ներկայացրած անձանց՝ իրենց ծագման կամ հիմնական բնակության տեղի կամ հնարավոր երրորդ՝ միջանցիկ երկրներում տեղադրվելու համար անհրաժեշտ ճանաչողական փաստաթղթերի և վիզայի ստացման գործում:

4. Կամավոր վերադարձի համար դիմողն իրավունք ունի հետևյալն իր դիմումը վերադարձի ընթացակարգից անկացած պահի: Մինչև Հայաստանի Հանրապետության մեկնելը կամավոր վերադարձի համար դիմած անձը չարուևակում է օգտվել ապաստան հայցողի կամ փախստակների կարգավիճակից բխող իրավունքներից առանց որևէ սահմանափակման:

5. Կամավոր վերադարձի համար դիմած անձի՝ Հայաստանի Հանրապետության նից մեկնելուց հետո լիազորմամբ սույն ընթացակարգում գրանցում է կամավոր վերադարձի փաստը, ներառյալ՝ ապաստան հայցողը սույն օրենքի 55-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված կարգով ապաստանի ընթացակարգը դադարեցնելու կամ սույն օրենքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով փախստակներն աջակցումը դադարեցնելու մասին որոշումները:

6. Եթե ապաստան հայցողը կամ փախստակները սույն հոդվածով սահմանված կարգով կամավոր վերադարձել է իր քաղաքացիության կամ նախկին մշտական բնակության տեղի կամ

հետագայ ու մկրկին ժամանել է Հայաստանի Հանրապետություն և սպաստան է հայցում, սպասնրահայցը քննվում է սույն օրենքի 59-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Գ Լ ՈՒ Խ 5

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ՊԱՇՏ ՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդված 61. Ժամանակավոր պաշտպանություն մասին որոշման ընդունումը

1. Օտարերկրյա քաղաքացի և քաղաքացիություն չունեցող անձանց այն խմբերի համար, որոնք սույն օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետում նշված պատճառներին հետևանքով լքել են Հայաստանի Հանրապետություն հարևան պետություններին տարածքներն հայտնվել են Հայաստանի Հանրապետություն տարածքում կամ Հայաստանի Հանրապետություն պետական սահմանի անցման կետերում, Հայաստանի Հանրապետություն կառավարությունը կարող է ընդունել այդ անձանց ժամանակավոր պաշտպանություն տակ վերցնել ու մասին որոշում:

2. Ժամանակավոր պաշտպանություն մասին որոշմամբ հստակ սահմանվում է օտարերկրացիներին այն խումբը, որին Հայաստանի Հանրապետությունում տրամադրվելու է ժամանակավոր պաշտպանություն:

3. Ժամանակավոր պաշտպանություն մասին որոշում կարող է կայացվել սույն օրենքի 34-37-րդ հոդվածներում նշված պետական մարմիններին, ինչպես նաև ՄԱԿ ՓԳՀ-ի և ՄՄԿ-ի առաջարկի հիման վրա:

Հոդված 62. Սպաստանի տրամադրումը ժամանակավոր պաշտպանություն դեպքում

1. Հայաստանի Հանրապետություն կողմից ժամանակավոր պաշտպանություն տակ վերցված օտարերկրացիները (այսուհետ՝ ժամանակավոր պաշտպանված անձինք) և սահմանվում են փախստական և ունեն փախստականներին համար սույն օրենքով սահմանված միևնույն իրավունքներն ու պարտականությունները:

2. Ժամանակավոր պաշտպանված անձանց Հայաստանի Հանրապետությունում սպաստան է շնորհվում առանց սույն օրենքի 4-րդ գլխով սահմանված ընթացակարգերի կիրառման: Սույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված լիազոր պետական մարմինները ժամանակավոր պաշտպանություն ենթակա անձանցից չեն պահանջում ներկայացնել սպաստանի անհատական դիմումներն վերջիններին տեղեկացնում են լիազոր մարմին անհապաղ դիմելու անհրաժեշտությամբ մասին:

3. Ժամանակավոր պաշտպանված անձինք հաշվառման նպատակով դիմում են լիազորմամբ մարմին, որը հաշվառում է նրանց՝ բացելով ամբողջ խմբի համար մեկ միասնական գործ, որտեղ գրանցվում են նրանց անհատական տվյալները, ներառյալ՝ ընտանիքի կազմը:

4. Լիազորմամբ ևս ժամանակավոր պաշտպանված անձանցից չի ընդունում ապաստանի անհատական դիմումներ, սակայն ստուգում է վերջիններիս տվյալները համապատասխանությունը այդ խմբին ժամանակավոր պաշտպանություն տակ վերցնելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն և որոշման պահանջներին:

5. Եթե լիազորմամբ համարում է, որ տվյալ անձը չի համապատասխանում Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն և որոշման պահանջներին, ապա այդ անձին իրավունք է վերապահվում ներկայացնելու ապաստանի անհատական դիմում:

6. Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն և որոշմամբ ժամանակավոր պաշտպանված անձանց խմբի այն անդամներին, որոնց նկատմամբ առկա են սույն օրենքի 11-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված՝ փախուտական ճանաչման բացառման հիմք տվող գործողություն և կատարելու հիմնավոր կասկածներ, լիազորմամբ դիտում է որպես անհատական ապաստան հայցողներ և սույն օրենքի 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ անհատական ապաստանի ընթացակարգով քննում է դրանց նկատմամբ բացառման հիմքերի կիրառելիությունը:

7. Ոստիկանությունը ժամանակավոր պաշտպանություն և սուսացած փախուտականներին տրամադրում է ժամանակավոր պաշտպանված անձին անձը հաստատող փաստաթղթեր, ապա այն փոխանակվում է կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթով: Փաստաթղթերի փոխանակման կարգը, ժամանակավոր պաշտպանություն և սուսացած փախուտականին անձը հաստատող փաստաթղթի նմուշը և տալու կարգը հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

(62-րդ հոդվածը փոփ., լրաց. 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 63. Ժամանակավոր պաշտպանություն և դադարեցումը

1. Ժամանակավոր պաշտպանություն և սուսացած փախուտականներին խմբի ծագման երկրի իրավիճակի կարգավորման հիմնավոր նախադրյալներին առկայություն և կամ ժամանակավոր պաշտպանություն և սուսացած փախուտականներին խմբի Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվելու հետևյալ պատճառով՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգություն և սպառնացող խնդիրներին առաջացման դեպքում Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը Արտաքին գործերի հարցերով և Ազգային անվտանգություն հարցերով լիազորմամբ և ներքին համատեղ առաջարկով կարող է տվյալ խմբին նկատմամբ դադարեցնել ժամանակավոր պաշտպանությունը:

2. Հայաստանի Հանրապետության կողմից ժամանակավոր պաշտպանություն և սուսացած խմբի

նկատում ամբ Ժամանակավոր պաշտպանություն դադարեցման դեպքում այդ խմբի անդամներն այլևս չեն օգտվում Ժամանակավոր պաշտպանված անձանց համար սահմանված իրավունքներին: Ժամանակավոր պաշտպանությունից զրկված անձինք իրավունք ունեն ներկայացնելու ապաստանի անհատական դիմում, որ կքննարկվի սույն օրենքով սահմանված՝ ապաստանի անհատական ընթացակարգով:

3. Ժամանակավոր պաշտպանություն ստացած խմբի անդամներին՝ փախստական ճանաչման և ապաստանի իրավունքի դադարեցումը, ինչպես նաև չեղյալ հայտարարելը իրականացվում են սույն օրենքով սահմանված՝ անհատական ընթացակարգով ապաստան ստացած փախստականներին համար նախատեսված ընթացակարգերով:

ԳԼՈՒԽ 6

ԱՆՅՈՒՄԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հոդված 64. 1988-1992 թվականներին Հայաստանի Հանրապետություն և Բոսնիայի և Հերցեգովինայի Հանրապետությունում Ժամանակավոր ապաստան ստացած անձանց և Հայաստանի Հանրապետությունում Ժամանակավոր ապաստան ստացած անձանց մասին

1. 1988-1992 թվականներին Ադրբեյջանի Հանրապետությունից Հայաստանի Հանրապետություն և Բոսնիայի և Հերցեգովինայի Հանրապետությունում ստացել են Ժամանակավոր ապաստան, Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում են փախստականներ և ապաստան ստացածներ, եթե նրանք մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ստացել են և ունեն համապատասխան արար փախստականի և Ժամանակավոր ապաստանի վավեր վկայական, և նրանց որպես փախստական ճանաչելը, ինչպես նաև Ժամանակավոր ապաստանի իրավունքը մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը սահմանված կարգով չի դադարեցվել:

Նշված անձինք սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ երկու տարվա ընթացքում, պետք է դիմեն Ոստիկանություն և փախստականի և Ժամանակավոր ապաստանի վկայականը սույն օրենքի 30-րդ հոդվածով նախատեսված կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի հետ փոխանակելու համար: Նշված Ժամանակատև կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթ ձեռք չբերած անձինք Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձ համարվելու համար պետք է անցնեն սույն օրենքով սահմանված՝ ապաստանի անհատական ընթացակարգով:

2. 1988-1992 թվականներին Ադրբեյջանի Հանրապետությունից Հայաստանի

Հանրապետությունում բռնագաղթած այն անձինք, որոնք մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ
մտնելը չեն ստացել սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված փախստականի վկայականը,
Հայաստանի Հանրապետությունում փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձ
համարվելու համար պետք է անցնեն սույն օրենքով սահմանված` ապաստանի անհատական
ընթացակարգով:

(64-րդ հոդվածը փոփ., 03.03.11 ՀՕ-66-Ն)

Հոդված 65. Սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը

1. Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող
տասներորդ օրը:

2. Սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելու պահից ուժը կորցրած ճանաչել «Փախստականներ
մասին» Հայաստանի Հանրապետության 1999 թվականի մարտի 3-ի ՀՕ-288 օրենքը:

**Հայաստանի Հանրապետության
Նախագահ**

Ս. Մարգարյան

2008 թ. դեկտեմբերի 23

Երևան
ՀՕ-211-Ն